

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ HABERLER

Ocak 2003, Sayı: 15

İÇİNDEKİLER

Editörden

Başyazı

- Donbaz, V., Mezraa Teleilat'ta (Birecik) Bulunan Çiviyazılı Belgeler ----- 1
Koroğlu, K., Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın Özgeçmişi ve Yayınları ----- 5

Kitap ve Dergi

- Koroğlu, K., Yeni Yayınlar, 2002 ----- 8

Kitap Tanıtmaları

- Matern, P., *Helios und Sol, Kulte und Ikonographie des Griechischen und Römischen Sonnengottes*, İstanbul 2002, 366 sayfa, 133 resim, Ege Yayınları, (Erten, E.) ----- 9
Sylloge Nummorum Graecorum Turkey I the Muharrem Kayhan Collection, (Haz. K. Konuk), Ausonius Numismatica Anatolica 1, İstanbul-Bordeaux 2002, 102 sayfa, 41 levha, dizin, (Soyal, Z. S.) ----- 9
Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasiatische Forschung XVI, İ. Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul 2002, 636 sayfa, (Peker, H.) ----- 10
Penelope M. Allison-Frank B. Sear, *Casa della Caccia antica (VII 4, 48), Häuser in Pompeji*, Band 11, Ed.: V. M. Strocka, Deutsches Archäologisches Institut, Hirmer Verlag, München 2002 (Zeyrek, T. H.) ----- 11

Arkeoloji Dünyasından

- Arkeolojinin Büyük Kaybı: Braidwood'lar (Özdoğan, M.) ----- 12
Avrasya Arkeoloji Enstitüsü Kuruldu (Belli, O.) ----- 12
V. Uluslararası Hititoloji Kongresi, VII. Türk Tıp Tarihi Kongresi, 38. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi (Doğan-Alparslan, M.) ----- 12

Kazı – Araştırma

- Bilgi, Ö., İkiztepe Kazı Raporu - 2002 ----- 13
Belli, O., Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü 2002 Yılı Kazı Çalışmaları ----- 14
Belli, O., 2002 Yılı Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı ----- 15
Duru, R., Tilmen Höyük Onarım ve Çevre Düzenlemesi Çalışmaları - 2002 ----- 16
Karul, N., Mezraa-Teleilat ----- 18
Girginer, K. S.- E. Yüksel, 2002 Kizzuwatna Araştırmaları I ----- 18
Erkanal, A. - K. İren, 2002 Yılı Güney Aiolis Yüzey Araştırmaları ----- 20
Dönmez, Ş.- S. Atasoy, Samsun İli 2002 Dönemi Yüzey Araştırması ----- 20
Özcan, M.- F. Dereli- Ş. Dönmez, Kovuklukaya Kurtarma Kazısı ----- 21

Enstitüden

- Uluslararası Atölye Çalışması ----- 22
Enstitümüzün Yeni Süreli Yayını: *Colloquium Anatolicum* ----- 4
Enstitü Kütüphanesinden Haberler (Alparslan, M.) ----- 23

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı:15 (Ocak 2003)

Editör
Kemalettin Köroğlu

Editör Yardımcısı
Meltem Doğan-Alparslan

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Ücretsizdir.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tür Sokak, No.4
80060 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel/Faks: (0212)292 09 63

E mail: kemalettin@marmara.edu.tr

kemalettin@superonline.com

meltemalpdogan@hotmail.com

www.eskicag.org

Editörden

Anadolu Arkeolojisi, geçtiğimiz birkaç ay içinde yerleri oldukça zor doldurulacak bilim insanlarını kaybetti: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Şeref Üyesi olan Ekrem Akurgal, Batı Uygarlığı'nın Anadolu'daki kökleri ve özellikle de Ege bölgesi üzerine yaptığı kapsamlı sentezlerle tanınmaktadır. Bu sayıda, kısa özgeçmişi ile birçok Avrupa diline çevrilmiş kitapları ve makaleleri yanında bir Cumhuriyet aydını olarak ülkemizi ilgilendiren farklı konulardaki görüş ve değerlendirmelerini içeren yazılarını da bulacaksınız.

Yakındoğu arkeolojisi ve özellikle de Anadolu prehistoryası konusunda geliştirdikleri farklı ve özgün fikirleri ile bilim dünyasında yer bulan Braidwood'lar ise Arkeoloji Dünyasından bölümünde Mehmet Özdoğan'ın yazısıyla anılmaktadır.

Sumerolog Veysel Donbaz'ın hazırladığı Haberler'in başyazısı, Mezraa Teleilat'taki Demir Çağ yapısında bulunan çiviyazılı belgelerin ilk yayınıdır. Burada varılan sonuçların söz konusu tabakanın tarihlenmesi konusundaki verileri zenginleştireceği kuşkusuzdur.

Eskiçağ bilimleriyle ilgili bizim ulaşabildiğimiz veya adları bize bildirilen en yeni yayınların listesi ve birkaç tanesinin tanıtımı Kitap - Dergi bölümünde, 2002 yılında yapılan birkaç kazı ve yüzey araştırmasının ilk kısa sonuçları ise Kazı - Araştırma bölümünde yer almaktadır.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, geçen sayıda duyurduğumuz "Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions" (Değişimi Tanımlama: Anadolu ve Yakın Çevresinde Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na Geçiş) konulu uluslararası atölye çalışmasını 8-9 Kasım 2002 tarihinde İstanbul'da Cartoon Hotel'de gerçekleştirdi. Büyük ilgiyle izlenen toplantı hakkındaki bazı ayrıntıları ve gerçekleşen programı Enstitüden bölümünde yeniden duyurmaktayız. Ayrıca bu bölümde enstitünün yeni süreli yayını *Colloquium Anatolicum*'un birinci sayısı ve hemen hemen tümüyle yenilenen kütüphane tanıtılmakta, yeni gelen kitaplar ise liste olarak verilmektedir.

Bariş'e daha çok şans tanınan bir dünya dileğiyle...

Kemalettin Köroğlu

Enstitü yayınlarımıza yenileri katılıyor!

JTI (Tütün Ürünleri San. Tic. A.Ş.) sponsorluğunda pek yakında üç yeni yayın daha okuyucuları ile buluşacaktır. Söz konusu kitaplar şunlardır:

Prof. Dr. Belkıs Dinçol, *Eski Önyasya'da Suç Kavramı ve Ceza*,

Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken, *Roma Dini*,

Yard. Doç. Dr. Kaan İren, *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çömlekçiliği*.

Arka kapakta listesini sunduğumuz yayınlarımıza Ege Yayınları'ndan ulaşabilirsiniz.

Ege Yayınları

Aslan Yatağı Sokak, Sedef Palas Apt., No: 35/2

80060 Cihangir - İstanbul

Tel: (0212) 249 0520 Faks: (0212) 244 3209

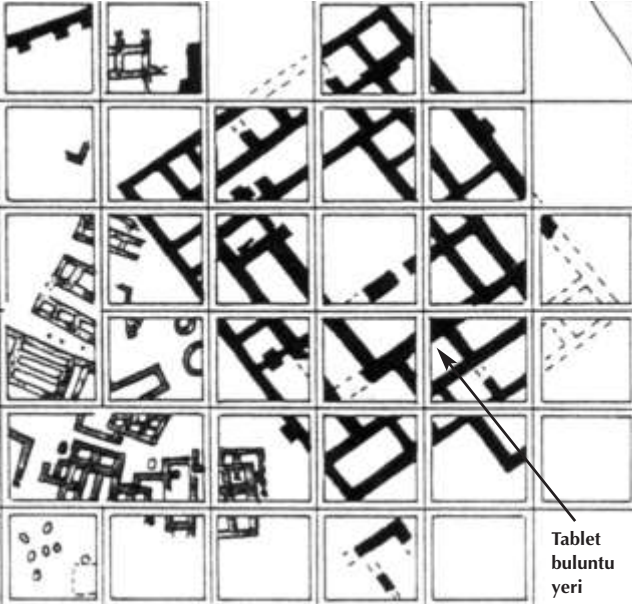
E.posta: aboratav@tayproject.org

Mezraa Teleilat'ta (Birecik) Bulunan Çiviyazılı Belgeler

*Veysel Donbaz
Sumerolog*

Prof. Dr. Mehmet Özdoğan tarafından Birecik Teleilat'da 21L-39,1 açmalarında 2002 yılı Ağustos-Eylül aylarında yürütülen kazılarda tablet olması muhtemel pişmiş toprak parçaları bulunmuştur. Prof. Dr. Ali Dinçol'un bana haber verip bunlara bakmam hususundaki teklifi ile bu parçalar tarafımdan incelenmiştir. Pek çok parçadan oluşan malzeme o kadar kirli ve tozlu ki, bunlar üzerinde çiviyazısı kayıtlarının olması ihtimali yok gibiydi. Bunlar dikkatlice, biraz temizlenince, tablet parçaları oldukları ortaya çıktı. Tablet parçaları olma olasılığıyla getirilmiş bulunan kil malzemelerin bir kısmı yazısızdı. Ancak bazı tablet parçaları, tabletlerin bütünlenmesinde dolgu malzemesi olarak faydalı oldular. Tablet parçaları üzerinde yaptığımız birleştirme ve temizleme işlemleri sonunda 4-5 tablete ait parça ortaya çıktı. Parça 4 ile 5 yazı duktusu yönünden büyük olasılıkla bir tablete ait olmaları gerekiyorsa da, bunlar şimdilik birbirlerine tam olarak birleşmeyen iki parça olarak ele alınmak durumundadırlar.

Başlangıçta, bu parçaların tablet olmaları ihtimalinin çok zayıf olduğunu, (üstlerinde taşıdıkları toz toprak nedeniyle) söylemiştik. Tablet parçalarının kazı yerinden çıkarılması işleminin çok dikkatli yapılmış olması, sözkonusu tabletlerden bir netice çıkarılmasını kolaylaştırmış görünmektedir. Ancak bunlar birleştirildikten sonra tablette yazılanları okuyabilmek pek kolay olmadı. Hiç bir tablet parçası tam değildi. Dolayısıyla da bunlardan tam bir fiil, bir yer ismi veya şahıs ismi elde etmek mümkün olmadı. Ancak bu husustaki tecrübemiz ve bu kabil tabletler üzerinde yapmış bulunduğumuz çalışmaların burada çok faydasını gördük (V. Donbaz-M. W. Stolper, *İstanbul Muraşû Texts*, Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, İstanbul 1997). Bu hususta uzun uzun çalışma fırsatımızın olmasına rağmen, elde ettiğimiz ilk ipuçlarına göre bu tablet parçalarının, Akhamenid-Pers Hanedanı Devri'nde (İ.Ö. 454-404) yazılmış olan, Geç Yeni Babil tabletleri olduklarını söyleyebiliriz. Yazı özellikleri ve hepsinden önemlisi tabletlerin duktusu ve bazı şahıs isimlerinin okunabilmiş olması, bu kaniya varmamızda en büyük etken olmuştur. Tablet parçalarının çok kötü durumda olmaları zaten iyi bir okuma için en büyük maniadır. Bununla birlikte parçalara 1,2,3,4(+),5 şeklinde numaralar verilmiş ve kopyaları da yapılmıştır. Bu kopyalar şimdilik bir ilk çalışma şeklinde ele alınmalıdır. Ancak, daha sonra

Teleilat Demir Çağ yapısı, plan

Teleilat Demir Çağ yapısı

bunlar gazete gibi okunacaklar diye de bir ümidimizin olmaması gerekir. Tabletlerden okuyabildiğimiz kadarıyla, bize verdiği bilgiler aşağıdadır. Benzer tabletler Babil, Kasr Höyük, Barsippa ve Ur'da da bulunmuştur.

Teleilat No. 1

Şekil olarak hiç bir yazılı kayıta benzemeyen pişmiş toprak üzerine yazılmış, iki parçadan düzgün bir kayıt. 7.2x2.8x1.6 cm. Tabletın üst kenarında bir kaç satır var. Arka yüz yazısız gibi (ya da kırık).

Ü.k.

- 1') []-ab ga [...^{md}] EN-DI[N-it]
 2') [] x-x ^{md} EN-x [A-šú šá ^{md}30-D[IN-it]
 İki satırlık yazısız boşluk var
 3') [] 4 Qu ta-ri ú-mar-qa-am- m[a]
 4') []-DU₁₀.GA -šú-be-ri LÚ QAL.LA
 5') [] x x x ^mHa-ri-[]

.....Bēl-uball[it] 2') Bēl-.... Sîn-.... ın oğlu
 3') 4 tarru-nı öğütecekler 4') Tāb-šú-be-ri, hizmetçi (qallu).. 5')(Bay) Hari

En iyi korunmuş görünen tablettten bu kadarcık bilgi alabiliyoruz.

Teleilat No. 2

Birçok parçadan yapıştırılma büyük bir tablet. 8.5x5.9x3 cm. Tabletın sağ üst kenarı korunmuş durumda. Büyük olmasına rağmen bu tablettten de kesin bir bilgi almak mümkün değil.

- Öy. 1) [.....a]-na
 2) [.....]-KÁM
 3) [.....]-x-DINGIR.MEŠ
 4) [.....] x-x-x-ni ^{md}EN-ha-x-x
 5) [...] [Ra-hi]-i-im?-DINGIR.MEŠ x ^{md}IM-ra?-ma-ni?
 6) [...] -GI?-^dEN (Mušallim-Bēl)[.....] x x

Tabletin geri kalanı kırık. Arka yüzde kat'ı olarak okunabilen :

- 1).....(2) (bir kralın saltanat yılını gösteren sayı KÁM ile biter)
 3).....[Rahim]-il 4) Bēl-ha...ra 5) Rahim-il (ve)Addu-rāmani 6) Mušallim-Bēl....

- Ay 1')
 2') x-qu
 3') 11 ma-na
 4')2 x -da
 5')x qu ^dEN..

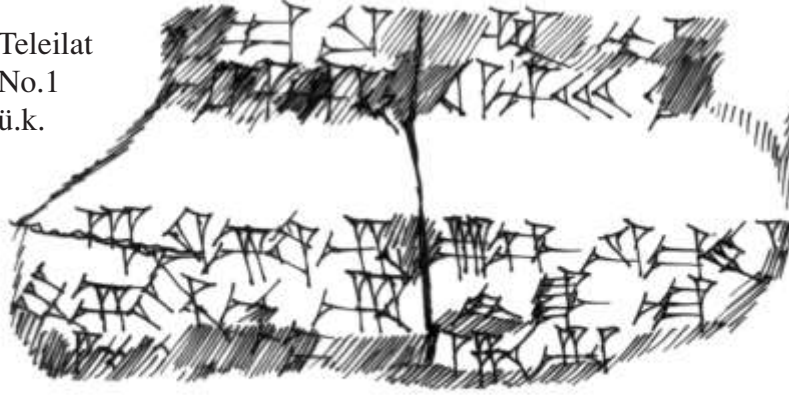
1' ve 5' satırda belki de *sila* (hacim) ölçülerinde bir maddeden bahsediliyor. Satır. 3' de 11 minalık (hacim ölçüsü) bir madde söz konusu olabilir. (5) *sila* Bēl (ile başlayan bir isim)

Teleilat No. 3

Hiç kırığı olmayan ve kendi başına var olan bir tablet parçası. Sol tarafın altı boş. 3.3x3x1.9 cm.

- 1')}-RA^{ki} A-šú šá ^m[.....
 2') A -šú šá ^m[.....
 3') A-šú šá ^m[.....
 4') A-šú š[á ^m.....

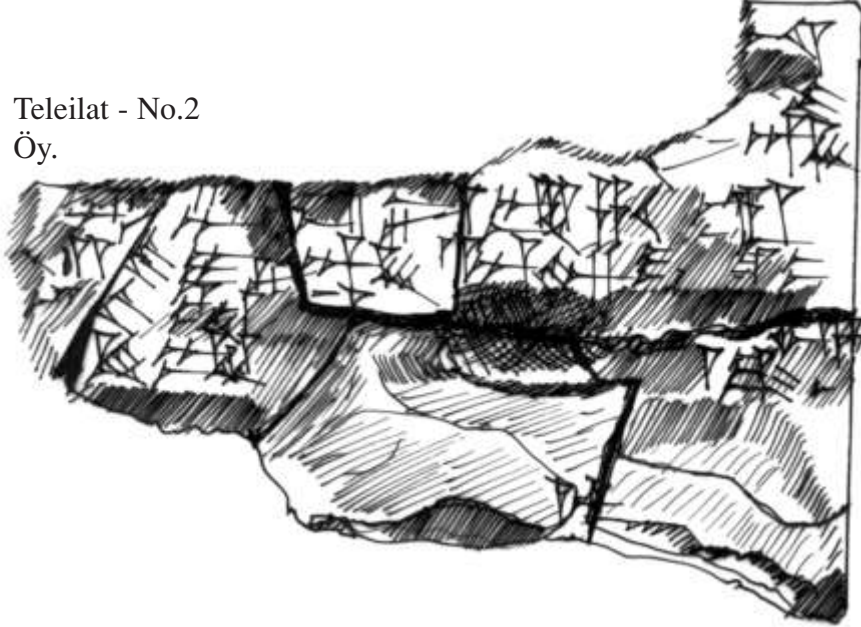
Teleilat
No.1
ü.k.

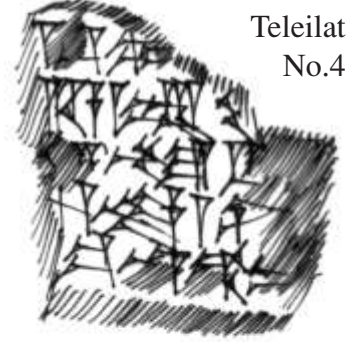
Teleilat
No.3

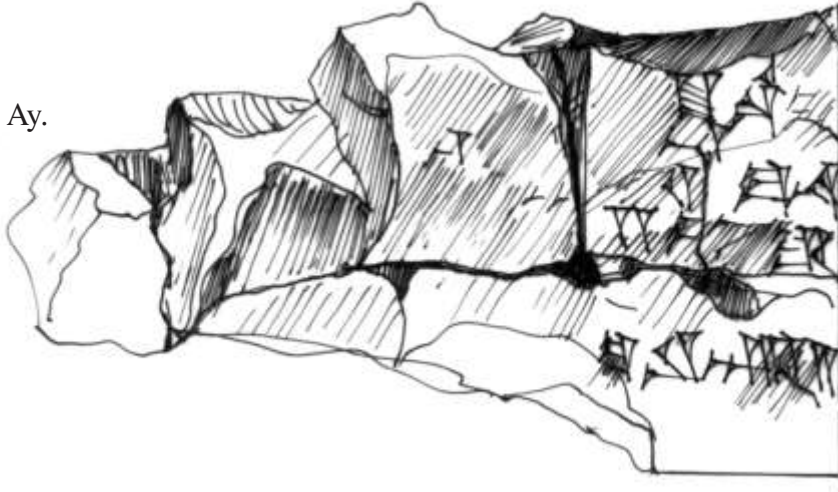
Teleilat - No.2
Öy.

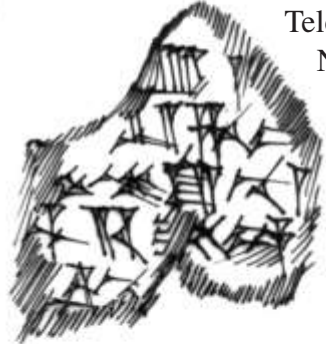
Teleilat
No.4

Ay.

Teleilat
No.5

1') - 2')(Bir isim muhtemelen) filanın oğlu..... (kırık). 3') - 4') aynı filanın oğlu ... diye bitiyor. Ancak hiç bir isim tam değil.

Teleilat No. 4

Bu parça ile 5 numaralı parça aynı tablete ait olabilir.

1') [.....] ^{md}A[G.....] (2') A-šú šá ^{md}EN-DI[N-it]
(3') x x ^mNUMUN-su-S[Í.SÁ] (4') [ina IG]I
^mARAD-... (5') [.....]-GIŠ

Nabû (2') Bēl-uballit'in oğlu (3')Zêru-su-lišir
(4') Arad-..... nin [gözetiminde] (5')[.....]-lišir.

Teleilat No. 5

1') [.....]

2') [.....] -ta ha - n[i]

3') [.....]LÚ mu-kin-nu
^m[.....]

4') [.....]A-šú š[á^m.....]

5') [.....]

1') - 2') tercüme edilemez 3') Şahitler.. 4') filanın oğlu filan [.....] 5')

Bu tabletler her ne kadar sayıca az iseler de burada bir arşiv olma ihtimalini de akla getirmektedirler. Metinlerimizde en sık geçen ve tanrı BĒl teforik elementiyle başlayan isim, bir no'lu tablette epey korunmuştur. Bu isim bu haliyle ^{md}EN-DIN-s[u-E] (BĒl-balassu-iqbi) veya ^{md}EN-DIN-i[t] (BĒl-uballit) olabilir. Her iki isim de Murašû tabletlerinde geçmektedir. Çok zayıf bir ihtimal de olsa bu küçük arşiv bu isimlerden birisini taşıyan kişiye ait olabilir.

Teleilat'ta daha önce bulunan tabletlere benzer olan ^{md}EN-DIN-i't'in geçtiği benzer tabletler, M.W. Stolper'in "Fifth Century Nippur: Texts of the Murašûs and from their Surroundings" *JCS* 53 (2001): 83-130'da yayınlanmıştır.

Buna ek olarak benzer başka tabletler ile ilgili yayın listesi ise yan sütundadır:

- 1) Stolper, M.W., "The Kasr Archive" *Achaemenid History IV Centre and Periphery Proceedings of the Groningen 1988 Achaemenid History Workshop*, ed. H. Sanusi-Weerdenburg ve A. Khurt, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 1990: 196-205.
- 2) Stolper, M.W., "Belsumu the Satrap", *Language, Literature and History: Philological and Historical Studies Presented to Erica Reiner (AOS 67)*, New Haven 1987: 389-402.
- 3) Stolper, M.W., *Late Achaemenid, Early Macedonian and Early Seleucid Records of Deposit and Related texts*, (Supp. N.77 agli *ANNALI* 53/4), Napoli 1993.

Güney Doğu Anadolu'da bulunmuş olan tabletler ile ilgili faydalanılabilecek kaynakça ise şöyledir:

- 1) Michalowski, P.-A. Mısır, "Two Old Babylonian Tablets from Kazane Höyük", *NABU* 1996: 3-90.
- 2) Michalowski, P.-A. Mısır, "Kazane Höyük-1992", *Kazı Sonuçları Toplantısı* 15, 1994: 177-92.
- 3) Michalowski, P.-A. Mısır, "Cuneiform Texts from Kazane Höyük", *JCS* 50, 1998: 53.

Enstitümüzün Yeni Süreli Yayını Çıktı !

Colloquium Anatolicum (Anadolu Sohbetleri) adındaki süreli yayının ilk sayısı çıktı. Yıllık olarak çıkması hedeflenen yayının 2002 sayısı, Mercedes-Benz'in katkılarıyla, Ege Yayınları tarafından 150 sayfa olarak basıldı. Yayının bu sayısı 2002 yılı içerisinde yapılan yıllık konferanslara ait makaleleri içermektedir. Daha sonraki sayılarda, yıllık konferansların yanı sıra farklı alanlarda ele alınmış bilimsel makalelere de yer verilecektir.

Meltem Doğan-Alparslan ve Metin Alparslan'ın editörlüğünde hazırlanan bu sayıda yer alanlar:

Ali Dinçol "Yeni Bir Süreli Yayına Başlarken/ Introduction to the Publication of the New Periodical",

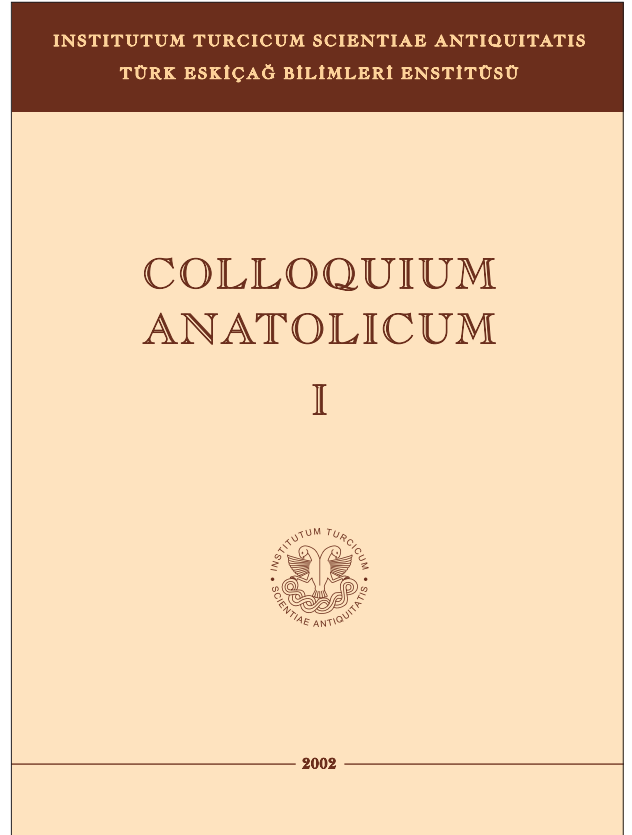
Güven Arsebük "Evrimi Kendine Özgü Bir Canlı: İnsan (English Summary: The Human Being: a Mammal with an Evolution Uniquely of its Own)",

Jak Yakar "Etnografya Işığında Arkeolojide Sosyal ve Kültürel Değerlendirmeler (English Summary: Implications of Ethnography for Archaeology)",

A. Coşkun Özgünel "İlyada Destanı ve Apollon Smintheus Tapınağı",

Manfred Korfmann "Troia-Anatolien, eine Vergangenheit mit Zukunft/Troia-Anadolu: Geleceği Olan Geçmiş" (Çev: Ş. Uzunoğlu, M. Alparslan).

Colloquium Anatolicum I, Ege Yayınları'ndan temin edilebilir.

Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın Özgeçmişi ve Yayınları

Kemalettin Köroğlu

Akurgal, 30.03.1911 tarihinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Hayfa'nın Tulkarem kasabasında doğdu. Çocukluğunun bir bölümünü Adapazarı/Akyazı'da geçirdi. 1930/31'-de İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. Önce Hukuk Fakültesi'ne yazıldı. Ancak bir yıl

sonra devlet sınavı ve bursu kazanarak arkeoloji öğrenimi için Almanya'ya gitti. Burada dönemin ünlü hocalarından dersler aldı. Lykia Kabartmaları konusundaki tezini 1939 yılında tamamlayarak II. Dünya Savaşı'nın gergin ortamında Türkiye'ye döndü. 1941 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne asistan olarak atandı. Aynı yıl Harpy Anıtı konulu çalışmasıyla ilk tezli doçent oldu. 1949'da profesör, 1957'de de ordinarius profesör ünvanlarını aldı. 1958-59'da aynı fakültede dekan olarak hizmet etti. Yöneticiliği döneminde Epigrafi dalını, Türk Sanatı Tarihi, Tiyatro ve Kütüphanecilik bölümlerini kurdu.

Antolica dergisi onun girişimleriyle yayın hayatına başladı (1956). *Kadmos* ve *Epigraphica Anatolica* dergilerinin ise editörlüğünü yaptı. 1973'de toplanan X. Klasik Arkeoloji Kongresi'ni Türk Tarih Kurumu adına organize etti ve *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology* 1-2-3, (TTK Ankara 1978) adlı yayının editörlüğünü üstlendi.

1948 yılından sonra yaptığı arkeolojik çalışmalarla Eski İzmir (Bayraklı), Foça (Phokaia), Çandarlı (Pitane), Daskyleion (Ergili), Erythrai ve Sinop antik kentlerini bilim dünyasına tanıttı ve ülke turizmine kazandırdı.

Ankara Üniversitesi yanında, 1961-62 yılında Amerika'da Princeton, Avrupa'da 1971-72 yılında Berlin, 1976'da Pisa Scuola Normale Superiore, 1980/81'de Viyana üniversitelerinde konuk öğretim üyesi olarak dersler verdi.

Ord. Prof. Dr. Akurgal, Bordeaux Üniversitesi (1961), Atina Üniversitesi (1988), Lecce Üniversitesi (1990) ve Anadolu Üniversitesi (1990) tarafından Fahri Doktor ünvanı ile onurlandırıldı. Aldığı ödüller ve nişanlar arasında, Federal Almanya Büyük Liyakat Nişanı (1979), F. Almanya Goethe Madalyası (1979), T.C. Kültür Bakanlığı Büyük ödülü (1981), I Cavalli d'Oro di San Marco ödülü (1986), İtalyan Comandatore nişanı (1987), Fransa Cumhurbaşkanlığı'nın

verdiği Légion d'Honneur Officer rütbesi (1990), Belçika Ordre de la Couronne brevesi (1991) sayılabilir. Ayrıca yurt içinde birçok kurum kendisine ödül ve plaket vermiştir.

Akurgal, Türk Tarih Kurumu (1943-83), Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (1951-81), Avusturya Arkeoloji Enstitüsü (1960), Avusturya Akademisi (1968), İngiliz Akademisi (1969), İsveç Akademisi (1969), Danimarka Akademisi (1972), Fransız Akademisi (1979), Westfälische Akademie (Almanya 1983), Academia dei Lincei (İtalya 1983) üyesi; Londra Society for Promotion of Hellenic Studies (1954), Amerikan Arkeoloji Enstitüsü (1961), Society of Antiquaries of London (1978), Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü (1979), Ellen Arkeoloji Enstitüsü (1983), Avusturya Arkeoloji Enstitüsü (1987), Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (1994) ve Türkiye Bilimler Akademisi'nin Şeref Üyesi'dir. Ayrıca Alman Kültür Merkezleri İstişare Kurulu'nun Genel Başkanlığı'nı (1974-1999), Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği (1988-1995) ve Ege Kültür Vakfı'nın başkanlığını (1991-1997) yapmıştır.

Yaşamı boyunca bitmeyen bir enerji ve üstün bir çabayla çalıştı. En zor ve karmaşık konularda yeni sentezler ve değerlendirmeler yaptı. Çalışmaları uluslararası nitelikteydi ve bu nedenle birçok dile çevrildi. Eserlerinin çoğu Avrupa'da İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca dillerinde yayımlandı. Bunlardan *Orient und Okzident* dört dile çevrildi ve 150 binin üzerinde basıldı. Anadolu'nun sahip olduğu zengin birikimi hem uluslararası topluma ve hem de Türk halkına tanıtmak için büyük çaba harcadı. Geniş kitlelere ulaşan dergilerde ve gazetelerde yazdığı yazılar, verdiği konferanslar ile yaptığı söyleşiler bu çabasının ürünüdür. Önceleri pahalı ve zor bulunduğu için Türkçe yayımlanamayan kitapları da büyük bir okuyucu kitlesine ulaştı. 2001 yılında dokuzuncu kez basılan *Ancient Civilizations and Ruins of Turkey* adlı eserinin Türkçe çevirisi olan *Anadolu Uygarlıkları* adlı kitabı 2000 yılında yedinci, bir diğer çalışması olan *Anadolu Kültür Tarihi* ise yalnızca bir yılda sekizinci baskısını yaptı.

Günlük yaşamında ölçülü ve ayrıcalıklı davranmaya, güzel giyinmeye ve seçkin topluluklarla birlikte olmaya özen gösterdi. Çalışmalarını, evliliklerini ve hatta arkeoloji bölümüne seçtiği öğrencileri bile bu anlayışla geliştirdi. Başta arkeoloji bilimi olmak üzere, evrensel değerler ve ülkemizin Batı Uygarlığı ile bütünleşmesi gibi konularda yaptığı değerlendirmelerle anılacak olan Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal,

arkasında silinmeyecek izler bırakarak 01. 11. 2002 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Ekrem Akurgal'a armağan olarak çıkarılmış *Anadolu (Anatolia Festschrift Akurgal XXI, 1987)* dergisi, aldığı ödül için hazırlanmış *Premio Internazionale I Cavalli d'Oro di San Marco* (Venezia 1986) adlı kitapçık, Milli Kütüphane Kataloğu ve süreli yayınlar ile başta *Bir Arkeoloğun Anıları* olmak üzere kitaplarından derlediğimiz aşağıdaki yayın listesi bu yaşamı sonsuzlaştırarak başlıca birikimidir.

Kitaplar

- Griechische Reliefs des VI. Jahrhunderts aus Lykien* (Doktora tezi), DAI Berlin 1941.
- Remarques Stylistiques sur les Reliefs de Malatya*, DTCF İstanbul 1946.
- Späthethitische Bildkunst*, DTCF, İstanbul 1949.
- Phrygische Kunst*, DTCF, Ankara 1955.
- Zwei Grabstelen vorklassischer Zeit aus Sinope*, de Gruyter, Berlin 1955.
- Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Sinope*, TTK, Ankara 1956 (L. Budde ile).
- Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, de Gruyter, Berlin 1961.
- Die Kunst der Hethiter*, Hirmer, München 1961.
- The Arts of the Hittites*, Thames and Hudson, London 1962.
- Arte degli Ittiti*, Sansoni, Firenze 1962.
- Orient und Okzident*, Holle Verlag, Baden-Baden 1966.
- The Birth of Greek Art*, Methuen, London 1968.
- The Art of Greece, Its Origins*, Crown, New York 1968.
- Orient et Occident*, Albin Michel, Paris 1969.
- Oriente e Occidente*, Il Saggiatore, Milano 1969.
- Treasures of Turkey*, Skira, Geneva New York 1966 (C. Mango - R. Ettinghausen ile).
- Urartäische und altiranische Kunstzentren*, TTK, Ankara 1968.
- Ancient Civilizations and Ruins of Turkey*, Haşet, İstanbul 1969.
- Civilisation et sites antiques de Turque*, İstanbul 1986.
- Erythrai. An ancient Ionian city*, Tifset, İzmir 1979.
- The Art and Architecture of Turkey*, Oxford University Press, London 1980 (Ed. 8 yazarla birlikte).
- Kunst in der Türkei*, Office du livre, Fribourg ve Würzburg 1980.
- L'Art en Turquie*, Office du Livre, Fribourg 1981.
- Eski İzmir I, Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, TTK, Ankara 1983.
- Alt-Smyrna*, TTK, Ankara 1983.
- Griechische und römische Kunst in der Türkei*, Hirmer, München 1987.
- Turquie*, Paris 1990 (G. Duby, R. Mantran, J.-P. Roux ile birlikte).
- Eskiçağda Ege ve İzmir*, Yaşar Holding Y., İzmir 1993.
- Anadolu Uygarlıkları*, NET Y., İstanbul 1988.
- Hatti ve Hitit Uygarlıkları*, Yaşar Holding Y., İzmir 1995.
- The Hattian and Hittite Civilizations*, Kültür Bakanlığı Y., Ankara 2001.

Anadolu Kültür Tarihi, TÜBİTAK, Ankara 1998.

Türkiye'nin Kültür Sorunları ve Anadolu Uygarlıklarının Dünya Tarihindeki Önemi, Bilgi Y., Ankara 1998.

Bir Arkeoloğun Anıları, Türkiye Cumhuriyeti kültür tarihinden birkaç yaprak, TÜBA, Ankara 1999.

Ege: Batı Uygarlığının Doğduğu Yer, Doğu Helen Kültür Tarihi İ.Ö. 1050-333, İzmir Büyükşehir Belediyesi Y., İzmir 2000.

The Aegean: Birthplace of Western Civilization, History of East Greek Art and Culture 1050-333 B.C., İzmir 2000.

Makaleler

- Sophokles ve Antigone, *Varlık* 12/209, 1942: 400-405.
- Pazarlı'da Çıkan Eserler Üzerine Yeni Araştırmalar, *Bemerkungen zu den architektonischen Terrakottareliefs aus Pazarlı in Phrygien*, *Belleten* VII/25, 1943: 1-43.
- Mimar Sinan'ın En Büyük Eseri, *Harman* 2, 1943: 6-8.
- Yeni Alman Mimarisi, *Millet* 11, 1943: 338-340.
- Eski Yunanlılarda Spor, *Millet* 17, 1943: 149-151.
- Elen Tiyatrosu, *Türk Tiyatrosu* 2/167, 1944: 11-13.
- Sanat Tarihi Bakımından Sinan, *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* II/3, 1944: 373-384.
- İslam Sanatında Türklerin Rolü, *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* II/4, 1944: 527-533.
- Arkeoloji Araştırmaları, İzmir ve dolaylarındaki eski eserler hakkında birkaç not, *A.Ü. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Enstitüsü Yayınları* 47, 1945: 1-40.
- Tarihte Şark-Garp Münasebetleri bakımından Hatay Bölgesinin önemi, *A.Ü. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Enstitüsü Yayınları* 37, 1945: 68-81.
- Arkaik ve Klasik Çağlarda İzmir, Smyrne a l'epoque archaïque et classique, *Belleten* X/37, 1946: 55-80.
- Bayraklı Kazısı Ön Rapor, Bayraklı erster vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Alt-Smyrna, *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* VIII/1-2, 1950: 1-97.
- Hitit Sanatının Yunan Sanatına Tesirleri, *Türk Tarih Kongresi* IV (1948) 1952: 45-53.
- Eski İzmir, *Dünya ve Türkiye* 4/43, 1953: 32-38.
- Foça Kazıları ve Kyme Sondajları, *Türk Arkeoloji Dergisi* VI/1, 1956: 13-24.
- Sinop Kazıları, Die Ausgrabungen von Sinop, *Türk Arkeoloji Dergisi* VI/1, 1956: 47-61.
- Tarih İlmi ve Atatürk, *Belleten* XX/80, 1956: 571-584.
- Les fouilles de Phocée et les sondages de Kymé, Recherches faites à Cyzique et à Ergili, *Anatolia* I, 1956: 3-24.
- Batı Anadolu Arkeoloji İstasyonu Çalışmaları, Foça, Kyme, Kyzikos ve Daskyleion Çalışmaları, *Anatolia* I, 1956: 25-51.
- Foça Kazıları, *Türk Arkeoloji Dergisi* VII/1, 1957: 39.
- Forschungen in Phrygien, *Anatolia* III, 1958: 145-155.
- Yortankultur-Siedlung in Ovabayındır bei Balıkesir, *Anatolia* III, 1958: 156-164.
- Urartu Medeniyeti, *Anatolia* IV, 1959: 67-75.
- Urartäische Kunst, *Anatolia* IV, 1959: 77-114.
- Chronologie der phrygischen Kunst, *Anatolia* IV, 1959: 115-121.
- Asianici Occidentali Antichi Centri, *Enciclopedia Universale dell'Arte* II, Roma: 44-60.

- Çandarlı (Pitane) Kazısı, *Türk Arkeoloji Dergisi* X/1, 1960: 5-6.
- Vom äolischen zum ionischen Kapitell, *Anatolia* V, 1960: 1-7.
- Çandarlı Kazısı, *Belleten* XXV/99, 1961: 529-530.
- L'art plastique hittite, *Revue des Études Anciennes* LXIII, 1961: 260-263.
- The Early Period and the Golden Age of Ionia, *American Journal of Archaeology* 66, 1962: 369-379.
- İslamiyet Devrinde Türk Sanatı, *Ülkü* 12/67, 1963: 45-51.
- İslamiyet Devrinde Türk Sanatı, *Ülkü* 12/68, 1963: 135-144.
- Homeros'tan İskender'e Kadar Anadolu'da Sanat, *Belleten* XXVII/107, 1963: 499-511.
- Die Kunst der Hethiter, Neuere Hethiterforschung, *Historia* 7, 1964: 74-118.
- Kyzikos'ta Bulunan İki Arkaik Eser, Neue archaische Bildwerke aus Kyzikos, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı* 11-12, 1964: 216-231.
- Les problèmes de l'art pyrygien, Huitième congrès international d'archéologie classique, Paris 1963, *Le rayonnement des civilisations grecque et romaine sur les cultures périphériques*, Paris 1965: 467-474.
- Neue archaische Bildwerke aus Kyzikos, *Antike Kunst* VIII, 1965: 99-103.
- Griechisch-Persische Reliefs aus Daskyleion, *Iranica Antiqua* VI, 1966: 147-156.
- Ergili Kazıları, *Türk Tarih Kongresi* VI, 1967: 32-33.
- Çandarlı Kazıları, *Türk Tarih Kongresi* VI, 1967: 41-42.
- Foça Kazıları, *Türk Tarih Kongresi* VI, 1967: 76-77.
- Eine Silberschale aus dem Pontus, *Antike Kunst* X, 1967: 32-38.
- Influences orientales sur l'art grec aux VIIIe et VIIe siècles av.J.C. *Annales Archéologiques Arabes Syriennes* XXI, 1971: 5-23.
- Bibliyografya, Prof. Dr. Celal Saraç, Ionia Pozitif Bilimi Temel Kaynaklar ve Etkileri, İzmir 1971, *Belleten*, XXXVII, 1973: 129-131.
- Recai Seçkin-Örnek İnsan, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974: 5-7.
- Zur Datierung der Grabstelen aus Daskyleion, *Mansel'e Armağan, Mélanges Mansel*, Ankara 1974: 967-970.
- Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel, *Belleten*, XXXIX/154, 1975: 309-311.
- Fragments de figurines en terre cuite de style phrygien récent, *Revue Archéologique* 1976: 195-204.
- Türkiye ve Türk Uygarlıkları, *Dışişleri Akademisi Yayınları* 39, Ankara 1976: 29-39.
- Ulusal Kültürün Gelişmesinde Ölçü Nedir? *Batı Eğitim Kurumu Dergisi* 4/ 45, 1976: 26-29.
- Daskyleion, Erythrai, Phokaia, Kyme, Kyzikos, Sinope, Smyrna maddeleri, *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, Princeton University Press 1976.
- Kıyı Uygarlıkları, Coastal Civilizations, *Sanat Dünyamız* 3/8, 1976: 2-13.
- Hattiler, Hititler ve Güneş Kursu, *Belleten* XLI/162, 1977: 419-421.
- Klasik Çağ Uygarlığı ve Türkler, *Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu Klasik Çağ Düşüncesi ve Çağdaş Kültür Sempozyumu*, Ankara 1977: 34-39.
- Türkiye'nin Kültür Sorunları, *Ulusal Kültür* 1/1, 1978: 7-15.
- Üniversitemizde Bilim Yapılıyor mu? *Kemalizm ve Türkiye* 3/26, 1978: 22-23,30.
- Sinan, The Great Architect of the 16th Century, *Turkish Treasures* 1978/1: 3-9.
- Analyse iconographique, stylistique et structurale de l'architecture et de la sculpture de Tell Halaf, *Mélanges offerts à Emmanuel Laroche, Florilegium Anatolicum*, Paris 1979: 9-23.
- Aramean and Phoenician stylistic and iconographic elements in Neo-Hittite art, *Temples and high places in biblical times*, Proceedings of the colloquium in honor of the centennial of Hebrew Union College, Jewish Institute of Religion, Jerusalem 13-16 March 1977, Jerusalem 1981: 131-139.
- Früharchaische Kapitelle vom Tempel der Athena in Alt-Smyrna, *Annuario della Archeologica di Atene delle Missioni Italiane in Oriente* LIX, 1981: 127-132.
- Erythrai 1979 Kazıları, *II. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1981: 31-32.
- Bayraklı 1979 Kazıları, *II. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1981: 101-102.
- Türkiye'nin Kültür Sorunları, *Milli Kültür Şurası* 1982: 43-52.
- Türkiye'nin Kültür Sorunları, *Belleten* XLVI/182, 1982: 261-269.
- Zur Datierung der ältesten ionischen Münzen mit Löwenkopfdarstellungen, *Beiträge zur Altertumskunde Kleinasien, Festschrift für Kurt Bittel*, Mainz am Rhein 1983: 1-11.
- Das dunkle Zeitalter Kleinasien, *Griechenland, die Ägäis und die Levante während der "Dark Ages" vom 12. bis zum 9.JH. V. Chr.*, Akten des Smyposions von Stift Zwettl 11.-14 Oktober 1980, Wien 1983: 67-78.
- Tarih Öncesi Çağlardan Osmanlılara, *Hürriyet Gösteri* (Özel Sayı) 1983: 3-7.
- Arkeoloji'nin Ülkemizdeki Durumu Üzerine Bir Konuşma, *Bilim Dergisi* 3/8, 1984: 22-23.
- Ulusal Mimarlığın Yeniden Doğuşu, *Mimaride Türk Milli Uslubu Semineri* 11-12 Haziran 1984: 31-33.
- Klasik Arkeoloji'de Bir Uzman: Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Bir Konuşma, *Sanat Olayı* 53, 1985: 10-12 (Cemile Garan ile).
- 1983 Yılı Erythrai Çalışmaları, *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1985: 279.
- Bayraklı 1983 Çalışmaları, *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1985: 280-281.
- Eine ephesische Elfenbeinstatue aus Erythrai, *Festgabe zur Vollendung des 70. Lebensjahres von Hermann Vetters*, Wien 1985: 43-49.
- Neue archaische Skulpturen aus Anatolien, *Archaische und Klassische Griechische Plastik*, Akten des internationalen Kolloquiums vom 22.-25. April 1985 in Athen, Mainz am Rhein 1986: 1-14.
- Anadolu Tarihinin Oluşmasında Jeomorfolojik Özelliklerin Rolü, *Anadolu Araştırmaları* X, 1986: 21-30.
- Bayraklı Kazıları 1985 Raporu, *VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı* II, Ankara 1987: 1-6.

- Bayraklı Nekropolis Çalışmaları, *IX. Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1988: 37-40.
- Alacahöyük, *Image* 11, 1988: 5-7.
- L'Art Classique en Asie Mineure, *Praktiká tou XII Diethnoús Sunedríou Klasikés Arhaiologías*, Athéna 4-10 Septembríou 1983, 4, Atina 1988: 12-19.
- Äolisches Kymation, *Istanbul Mitteilungen* 39, 1989: 11-15.
- Bayraklı'dan Gelen Arkaik Kadın Başı, *Festschrift für Jale İnan Jale İnan Armağanı*, İstanbul 1989: 1-4.
- Arkeoloji Üzerine Bir Konuşma, *Argos* 1/6, 1989: 62-64 (G. Pulhan, E. Sitar ile).
- Anadolu Uygurluklarının Özellikleri ve Batılı Dünya Görüşünün Oluşmasındaki Roller, *Some Particularities of Anatolian Civilizations and their Contributions to Western Culture*, Müze 1, 1989: 4-30.
- Bemerkungen zur Frage der örtlichen und zeitlichen Einordnung der griechischen archaischen Grossplastik Kleinasien, *Festschrift für Nikolaus Himmelmann*, Mainz 1989: 35-45.
- Are the Ritual Standards of Alacahöyük Royal Symbols of the Hattian or Hittite Kings? *Anatolia and the Ancient Near East, Tahsin Özgüç'e Armağan*, Ankara 1989: 1-2.
- Grundzüge der hermogeneischen Architektur, *Hermogenes und die hochhellenistische Architecture*, Mainz am Rhein 1990: 123-127.
- Greek Archaic Art in Asia Minor, *Dialexeis* 1986-1989, İdruma Nikolaou P. Goulandre, Atena 1990:15-20.
- Öz Mimarisini Tanıyan Milletler Kendi Biçimlerini Yaratabilirler (Bir konuşma), *Milli Kültür* 71, 1990: 10-11.
- Augustus Tapınağı ve Yazıtlar Kraliçesi, *Ankara Dergisi* 1/1, 1990: 16-34.
- 1989 Yılı Bayraklı (Eski İzmir) Kazısı Çalışmaları, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1991: 19-21.
- Hayatı ve Türkiye'deki Arkeoloji Çalışmaları Üzerine, *Sanat Çevresi* 148, 1991: 67-69.
- Zur Entstehung der ostgriechischen Klein- und Grossplastik, *Istanbul Mitteilungen* 42, 1992: 68-81.
- L'Art Hatti, *Festschrift für Sedat Alp Sedat Alp'a Armağan*, Ankara 1992: 1-5.
- Zur Entstehung des griechischen Greifenbildes, *Festschrift für Erika Simon*, Mainz am Rhein 1992: 33-52.
- Die einheimischen und fremden Elemente in der lykischen Kunst und ihre Eigenheiten, *Akten des II Internationalen Lykien-Symposions*, Wien 1993: 149-159.
- Naissance de l'art Grec figuré archaïque en Anatolie, *Académie des Inscription & Belles – Lettres, Séances de l'Année 1993 Janvier – Mars*: 259-273.
- Darstellung von seelischen Stimmungen im späthethithisch-phönikisierenden Stil, *Istanbul Mitteilungen* 43, 1993: 283-285.
- La Grece de l'Est, Berceau de la Civilisation Occidentale, *Phocée et de la Fondation de Marseille, Musées de Marseille* 1995: 31-47.
- Tre opere d'arte anatoliche, *Studi di antichità. Università di Lecce* 8/1, 1995: 7-11.
- Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması (M.Ö. 3000-30), Housing, Settlement and Urban Planning in Western Anatolia (3000-30 B.C.), *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Housing and Settlement in Anatolia. A Historical Perspective, HABITAT II*, İstanbul 1996: 122-145.
- Ulusal Kültürün Gelişmesinde Ölçü Nedir? *Kültür Sanat* 29, 1996: 4-6, 58-59.
- Anatolia (3000-700 B.C.), *History of Humanity II*, UNESCO, Paris 1996: 205-223.
- Tanzender Satyr als Stützfigur eines Kandelabers aus Alt-Smyrna, *Istanbul Mitteilungen* 46, 1996: 203-212.
- Sosyal Bilimleri Önemsemiyoruz, *Atatürkçü Düşünce* 4/41, 1997: 7.
- Classification and Chronology of the Hattian and Hittite Periods in Anatolian History (2500-1100 B.C.), *Karatepe'deki Işık, Halet Çambel'e Sunulan Yazılar*, İstanbul 1998: 25-33.
- Anadolu'da Tarih Boyunca Din ve Devlet, *I. Ulusal Kültür Kongresi Demokrasi Kültürü ve Globalleşme*, İzmir 1998: 1-6.
- Arif Müfid Mansel, *Anadolu Araştırmaları XVI*, 2002: 19-21.

Kitap ve Dergi

Yeni Yayınlar, 2002

- Akurgal, E., *Bir Arkeoloğun Anıları. Türkiye Cumhuriyeti kültür tarihinden birkaç yaprak*, Ankara 2002², Türkiye Bilimler Akademisi Y.
- Anadolu Araştırmaları XVI*, 2002.
- Barrow, R. H., *Romalılar* (Çev. E. Gürol), İstanbul 2002, İz Y.
- Brandau, B., *Troia. Bir Kent ve Mitleri Yeni Keşifler* (Çev. V. Çorlu), Ankara 2002, Arkadaş Y.
- Colloquium Anatolicum I* (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul 2002, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Y.
- Çaykara, E. (Söyleşi), *Arkeoloji'nin Delikanlısı. "Muhibbe Darga Kitabı"*, İstanbul 2002, İş Bankası Kültür Y.
- Duchene, H., *Troia Hazinesi veya Schliemann'ın Düşü*, İstanbul 2002, Yapı Kredi Y.
- Estin, C.-H. Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi* (Çev. M. Eran), Ankara 2002, TÜBİTAK Y.
- Freely, J., *Türkiye Uygurluklar Rehberi I-V* (Çev. T. Birkan, G.Koca, A.Biçen), İstanbul 2002, Yapı Kredi Y.
- Kollektif, *38. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Geçmişten Günümüze Tıp Sergisi*, İstanbul, KB Anıtlar ve Müzeler Genel Müd. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Y.
- Kollektif, *Birecik-Suruç*, İstanbul 2002, TÜBA TÜKSEK Y.
- Kollektif, *Buldan*, İstanbul 2002, TÜBA TÜKSEK Y.
- Kollektif, *Gap Bölgesinde Kültür Varlıklarının Korunması, Yaşatılması ve Tanıtılması Sempozyumu*, Ankara 2000, GAP Y.
- Kollektif, *Hititler ve Hitit İmparatorluğu. 1000 Tanrılı Halk. Die Hethiter und ihr Reich Das volkder 1000 Götter*, Bonn 2002.

- Kollektif, *Kent Araştırmaları Bibliyografyası*, İstanbul 2001, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Y.
- Kollektif, *Troya. Efsane ile Gerçek Arası bir Kente Yolculuk. Troy. Journey to a city Between Legend and Reality*, İstanbul 2002, Yapı Kredi Kültür Sanat Y.
- Kramer, S. N., *Sümerler* (Çev. O. Buze), İstanbul 2002, Kabalıcı Y.
- Köksoy, M., *Yerbilimlerinin Katkısıyla Nuh Tufanı ve Sümerlerin Kökeni*, Ankara 2003, Yeni Avrasya Y.
- Likya İncelemeleri I, Yayımlayanlar: S. Şahin, M. Adak, İstanbul 2002, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Mallory, J.P., *Hint Avrupalıların İzinde. Dil Arkeoloji ve Mit* (Çev. M. Günay), Ankara 2002, Dost Kitabevi.
- Mellaart, J., *Çatalhöyük. Anadolu'da Bir Neolitik Kent* (Çev. G. B. Yazıcıoğlu), İstanbul 2003, Yapı Kredi Y.
- Menzilcioğlu, Ç. (Yay. Haz.), *Historia Augusta. Filozof İmparator Marcus Aurelius Antoninus*, İstanbul 2002, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Morrison, C., *Antik Sikkelerin Bilimi Nüsmatik. Genel Bir Bakış* (Çev. Z. Ç. Öğün), İstanbul 2002, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Ökse, T., *Arkeolojik Çalışmalarda Seramik Değerlendirme Yöntemleri*, İstanbul 2002, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Özdoğan, M.- S. Polat, *Şanlıurfa İli Kaynakçası*, İstanbul 2002, TÜBA TÜKSEK Y.
- Parman, E., *Ortaçağ'da Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri*, Eskişehir 2002, Anadolu Üniversitesi Y.
- Plutarkhos, *Lykurgos'un Hayatı* (Çev. S. Eyüboğlu, Ö. Günyol), İstanbul 2002, İş Bankası Kültür Y.
- Türkoğlu, S., *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, İstanbul 2002, Atılım Kağıt Ürünleri ve Basım San. A.Ş. Y.
- Umar, B., *Troia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul 2002, İnkılap Y.

Kemalettin Köroğlu

Kitap Tanıtmaları

Matern, P., *Helios und Sol, Kulte und Ikonographie des Griechischen und Römischen Sonnengottes*, İstanbul 2002, 366 sayfa, 133 resim, Ege Yayınları.

Kitap antik dönemde, Hellen ve Roma pantheonunda yer alan güneş tanrısının her iki toplumda ne ölçüde tapınım gördüğü üzerinde durmakta; söz konusu tanrının Hellen ve Roma sanatındaki betimlemelerini çeşitli başlıklar altında gruplandırarak, bu tasvirleri ayrıntılı bir katalog çalışmasıyla okuyucuya ulaştırmaktadır.

Kitap on bölümden ve bu bölümlere ilişkin alt başlıklardan oluşmaktadır. Birinci bölümde Hellenlerde Helios, Romalılarda ise Sol olarak adlandırılan güneş tanrısı ile ilgili araştırmalar ve bunların tarihçesi hakkında bilgi verilmekte; bu alanda yapılmış bazı çalışmaları tanıtmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda söz konusu çalışmada uygulanan yöntem hakkında bilgi verilerek, Helios ve Sol betimlemelerinin hangi kriterlere göre gruplandırıldığı açıklanmaktadır.

İkinci bölümde ise, Hellas ve Anadolu'da Helios kültürünün görüldüğü bölgelerden Rhodos, Korinthos, Atina, Tralleis

ve Philadelphia incelenmekte, bu bölgelerdeki Helios kültüne ait ipuçları değerlendirilmektedir. Aynı zamanda gerek Hellas gerekse Anadolu'daki çeşitli bölgelere ait yazıtlarda, antik kaynaklarda ve modern literatürde geçen Helios kültürüyle ilişkili rahipler, tapınak ve kutsal alanlar, heykeller, kurban törenleri, kehanet uygulamaları ve şenliklere ait bilgiler yer almaktadır. Bu bölüm içinde Roma'daki Sol kültürünün tarihçesi ve bu konu hakkında bilgi veren antik kaynakların yanı sıra, epigrafik materyal üzerinde de durulmakta, ayrıca Sol Elagabalus ve Sol Invictus kültürleri de bu konuyla bağlantılı olarak tanıtılmaktadır.

Çalışmanın özünü teşkil eden "Tipoloji" başlığı altındaki üçüncü bölümde, güneş tanrısının Hellen ve Romalılardaki çeşitli betimlemeleri gruplandırılmak suretiyle incelenmektedir. Bu bölümde ilk alt başlıkta, araba sürücüsü olarak güneş tanrısının Geç Klasik ve Hellenistik dönemlerle, Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemlerindeki frontal betimlemeleri, yine aynı dönemlere ait profil betimlemeleri anlatılmaktadır. İkinci alt başlıkta; tam figür halindeki güneş tanrısının Hellenistik Dönem ve İmparatorluk Dönemi'ndeki tasvirlerine geçilmekte; kırbaçlı, kırbaçlı ve asalı, kırbaçlı ve yerkürel, kırbaçlı ve kaplı betimlemeleri ve diğer atribüleri anlatılmaktadır. Ayrıca söz konusu tanrıyla ilişkili Invictus tipinin çeşitli tasvirlerinin yanı sıra Rhodos Heykeli ve Anadolu ile Roma'daki diğer betimlemelerden de söz edilmektedir. Üçüncü alt başlıkta da, güneş tanrısının Hellenistik Dönem ile İmparatorluk dönemlerindeki yarım vücutlu; büst ve heykel başı şeklindeki betimlemelerine değinilmektedir. Dördüncü alt başlıkta ise güneş tanrısının mitolojik konteks içindeki yeri anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümdeki çalışmanın amacını anlatan Almanca özetin ardından; beşinci bölümde Hellas, Girit, Lesbos ve Kıbrıs adalarının yanı sıra, Anadolu'daki Helios kültü ile ilgili çeşitli yazıtların bulunduğu modern literatür verilmektedir.

Altıncı bölümdeki Türkçe özetin ardından; yedinci bölümde, güneş tanrısına ait betimlemelerle ilgili son derece kapsamlı bir katalog yer almaktadır. Söz konusu bölümde, Anadolu'daki birçok antik kente ait sikkeler üzerindeki Helios tasvirlerine geniş bir biçimde yer verilmesi, bu kültürün Anadolu'daki dağılımı ile ilgili araştırmalar yönünden de ayrıca önem taşımaktadır.

Daha sonraki bölümlerde, müzeler ve çeşitli koleksiyonlarla ilgili ayrıntılı bir liste ve kitapta geçen bazı önemli kelimeler ve isimlerle ilgili kısa bir liste bulunmaktadır.

Onuncu ve son bölümde ise kitabın sonunda yer alan Helios ve Sol tasvirleriyle ilgili resimlere ilişkin açıklayıcı bir liste okuyucuya sunulmaktadır.

Emre Erten

***Sylloge Nummorum Graecorum Turkey I the Muharrem Kayhan Collection*, (Haz. K. Konuk), *Ausonium Numismatica Anatolica 1*, İstanbul-Bordeaux 2002, 102 sayfa, 41 levha, dizin.**

Nüsmatik alanındaki önemli katalog serilerinden biri olan *Sylloge Nummorum Graecorum*'un Türkiye'den çıkan

ilk cildi, Muharrem Kayhan'ın koleksiyonunda bulunan 1076 sikkelyi içermektedir. Katalogda bulunan sikkeler çoğunlukla Batı Anadolu kentlerine ait olmakla birlikte, Yunanistan, Makedonia, Thrakia, Syria ve Mısır da nispeten az sayıda sikkelye ile temsil edilmektedir. Özellikle İonia bölgesi sikkelerinin ağırlık kazandığı katalog içinde, erken dönem İonia elektron sikkeleri ile Ephesos sikkeleri kayda değer bir yoğunluk göstermektedir. Ephesos sikkelerinde bazı yeni magistrat adlarını da görmekteyiz. Ayrıca atribüsyonları kuşkulu olan, önyüzde aslan başı, arka yüzde yengecin olduğu, ufak elektron ve gümüş sikkelerin (Nr. 925-928 ve 934-938) Karia'daki, Mylasa'ya ait olabileceği öne sürülmektedir. Katalogda Hekatomnos, Karia, Magnesia, Muğla, Phygela, Pixodaros, Samos, Urla ve üç ayrı Ephesos definesine ait sikkeler bulunmaktadır. Kitapta yer alan dizin; yer adları, hükümdarlar, magistratlar, monogramlar ve defineler olarak düzenlenmiştir. Kitabın sonunda, koleksiyon envanter numaraları ile katalog numaralarının konkordans cetveli de yer almaktadır. Katalogdaki fotoğrafların oldukça özenli bir şekilde basıldığı görülmektedir. Katalog dahilindeki sikkeler, sadece buluntu yerlerinin belli olmasıyla bile, bölgenin Eskiçağ Tarihi ile ilgili önemli kanıtlar sağlamaktadır.

Z. Sencan Soyak

Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasiatische Forschung XVI, İ.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul, 2002, 636 sayfa.

Yayın kurulu Prof. Dr. Ali M. Dinçol, Prof. Dr. M. Taner Tarhan, Prof. Dr. Önder Bilgi, Prof. Dr. Belkıs Dinçol, Prof. Dr. Oğuz Tekin adlı öğretim üyelerinden oluşan ve bu sayısı Yard. Doç. Dr. Şevket Dönmez tarafından yayına hazırlanan Anadolu Araştırmaları'nın XVI.'sı, yeni çehresi ile son çıkan yayınlar arasında yerini aldı. Tasarımıyla dinamikleşen dergi yayın hayatına bundan sonra yeni bir uluslararası hakem kurulu denetimiyle ve yazılım kurallarına uygun olarak devam edecektir. Sonraki sayılarda yer alacak yazılar için çağrı mektuplarında bilgi verilecektir. 25. ölüm yıldönümü nedeniyle Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel'e ithaf edilen Anadolu Araştırmaları, Dergi Sorumlusu A. Dinçol'un duygulu anekdotlarla örülü sunuş yazısıyla açılıyor. Müteakip H. Abbasoğlu tarafından derlenen Mansel'in biyografisi yer alıyor.

E. Akdeniz'in "Erken Tunç Çağı'na Ait Bir Grup İdol"; E. Akurgal'ın Mansel'i kısaca tanıttığı yazısı; M. Alparslan "Artukka: Aşşuwa Ülkesi ve Lokalizasyonu/Artukka: Das Land Aşşuwa und seine Lokalisation"; H. Bahar ile Ö. Koçak "Erken Dönemlerde Konya-Karaman Bölgesi Yerleşmeleri I: (Ilgın, Kadınhanı, Doğanhisar ve Sarayönü Kesmi)"; C. Başaran "The Bronze Augustus Portrait which was found in Erzincan"; S. Başaran "Enez (Ainos) 2001 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları"; A.V. Çelgin

"Termessos'taki Artemis Tapınakları. Epigrafik Verilere Göre Bir Değerlendirme"; B. Demiriş "Eskiçağ'da Kitap"; Ş. Dönmez "Samsun-Asarağaç Kalesi"; Ş. Dönmez-M. Doğan Alparslan-M. Alparslan-S. Ezer "Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Kürsüsü Tarihçesi (1934-2002) (Hititoloji ile Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalları)/Die Geschichte Der Abteilung für Altvorderasiatische Sprachen und Kulturen (1934-2002) (Hethitologie und Frühgeschichtliche und Vorderasiatische Archäologie)"; R. Ergeç "Fırat Seleukeia'sı Yahut Zeugma"; S. Eyice "Güney Anadolu'da Bir Ören Yeri: Köşkerli/Eine Archäologische Stätte in Südwestanatolien: Köşkerli"; S. Gündüz "M.Ö. I. Binin İlk Yarısında Önasya Araba Okları, Ok Destek Elemanları ve Ok Uçları"; K. İren "Bir Lydia Amphorası Üzerine"; Ş. Karagöz "Küçük Asya'ya Özgü Bir Tanrıça: Hekate"; H. Karpuz "Sakız Adası'ndaki Kaptan-ı Derya Melek Mehmet Paşa Çeşmesi"; Ö. Koçak-H. Şahin "Eskiçağ Tarihi Araştırmalarında Jeopolitiğin Yeri"; N. Koçhan "Kyzikos'tan Bir Heykel"; E. Konyar "İmikuşağı 10. Yapı Katı (Eski Hitit Dönemi) Çanak Çömlekleri"; R. E. Kortanoğlu "Kalydon Yaban Domuzu Avının Kadın Kahramanı Atalante Üzerine İkonografik Veriler Işığında Bir İnceleme"; K. Köroğlu "Demir Çağı'nda Yukarı Dicle Bölgesi"; F. Kulakoğlu "Şanlıurfa Müzesi'ndeki Savaşçı Kabartması"; A. Özdizbay "Perge Batı Nekropolisinden Bir Mezar Yapısı"; S. Özkan "Köşk Höyük Kemik Eseleri"; M. Özsait- N. Özsait "Amasya-Merzifon Araştırmaları"; E. Tül Tulunay "Ord. Prof. Arif Müfid Mansel Hocamızı Anarken..."; J. Yakar "Towards an Absolute Chronology for Middle And Late Bronze Age Anatolia"; S. Yaylalı "Silindir Mühür Baskılı Bir Küp Üzerine Gözlemler"; T. Yıldırım "Music in Hüseyindedede/ Yöriüklü: Some New Musical Scenes on The Second Hittite Relief"; E. Yücel "Ord. Prof. Dr. A. Müfid Mansel'in Başlattığı Trakya Kazılarının Dünü ve Bugünü" derginin içeriğini oluşturmaktadır.

Ayrıca Bibliyografya sayfalarında, E. Akdeniz'in tanıttığı "Günel, S., Panaztepe II M.Ö. 2. Bine Tarihlendirilen Panaztepe Seramiği'nin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisi'ndeki Yeri ve Önemi"; C. Avcı'nın tanıttığı "Belli, O.-V. Bakhshaliyev, Nahçıvan Bölgesinde Orta ve Son Tunç Çağı Boya Bezemeli Çanak Çömlek Kültürü, Middle and Late Bronze Age Painted Pottery Culture in the Nakhchevan Region" ve Ş. Dönmez'in tanıttığı "Tüfekçi-Sivas, T., Eskişehir-Afyonkarahisar-Kütahya İl Sınırları İçindeki Phryg Kaya Anıtları" yayınları yer almaktadır.

Değişen tasarımı ile Anadolu Araştırmaları, teknolojik imkanları çerçevesinde bundan sonraki sayılarda da renkli fotoğraf basmaya çalışacaktır. Uluslararası hakem sistemine geçecek olan dergi periyodunu da Haziran ve Aralık olarak yılda iki sayıya çıkaracaktır.

Hasan Peker

Penelope M. Allison- Frank B. Sear, *Casa della Caccia antica (VII 4, 48), Häuser in Pompeji, Band 11, Editör: V. M. Strocka, Deutsches Archäologisches Institut, Hirmer Verlag, München 2002.*

İnsanlık tarihinde barınma sorununun nasıl çözüldüğü sorusu farklı bilim dallarının ilgi konusu olmuştur. Bu sorulara yanıt bulmak amacıyla bazen uluslararası toplantılar düzenlenmekte ve elde edilen sonuçlar yayınlanarak bilim dünyasına sunulmaktadır (Ör.: *Housing and Settlement in Anatolia a Historical Perspective*, Ed. Y. Sey, İstanbul, 1996). Konutların gelişimi ve değişiminin mimari tarihindeki ve şehir gelişimindeki yeri, belirli dönemin ev tipolojisi gibi konular halen araştırılmakta, tartışılmakta ve yeni sonuçlar yayınlanmaktadır (Ör.: W. Hoepfner (Ed.), *Geschichte des Wohnens*, 5000 v. Chr.-500 n. Chr., Vorgeschichte-Frühgeschichte Antike 1, Stuttgart, 1999; W. Hoepfner, E. L. Schwandner, *Haus und Stadt im klassischen Griechenland, Wohnen in der Klassischen Polis 1*, München 1994). Bu ve benzeri araştırmalar, ancak farklı yerlerdeki kazılarla açığa çıkmış konut alanları ve buradaki evlerin detaylı tanımları yardımıyla sürdürülmektedir. Arkeolojik kazılar bilindiği gibi yavaş ilerleyen çalışmalardır. Anılan nedenle bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesi de uzun zaman ve uğraş gerektirmektedir. Kazısı tamamlanan konut alanlarının genel değerlendirmeleri de bu arada yeni bilgilerin yardımıyla tekrar ele alınmaktadır (Ör.: M. Trümper, *Wohnen in Delos, Eine baugeschichtliche Untersuchung zum Wandel der Wohnkultur in hellenistischer Zeit*, Rahden, 1998). Ayrıca, genel konut değerlendirmesinden ayrı tek evin konu edildiği, kapsamlı araştırmalar da vardır (Ör.: C. Lang-Auinger, *Hanghaus 1 in Ephesos*, Wien, 1996). Pompei’de sürdürülen bir proje yine evleri ayrı ayrı incelemeyi planlamıştır. Häuser in Pompeji isimli bu projede Pompei’deki evlerin bilim dünyasına ayrı bantlar halinde tanıtılması düşünülmüştür. Anılan yayın serisinin 11. bandına Pompei’deki “Casa della Caccia antica (VII 4, 48)” evi konu seçilmiştir (Projenin önceki bantlarına konu edilen evler şunlardır (Not: her bantın yazarı farklıdır): Bd.1: Casa del Principe di Napoli (VI 15, 7.8), 1984; Bd. 2: Casa dell’ Orso (VII 2, 44-46), 1988; Bd. 3: Casa dei Cei (I 6, 15), 1990; Bd. 5: Casa degli Amorini dorati (VI 16, 7.38), 1992; Bd. 6: Casa dell’ Ara massima (VI 16, 15-17), 1992; Bd. 7: Casa del Granduca (VII 4, 56) ve Casa dei Capitelli figurati (VII 4, 57), 1994; Bd. 8: “Casa della Fontana piccola (VI 8, 23.24)”, Bd. 9: Casa di Paquius Proculus (I 7, 1.20), 1998).

Vezüv yanardağının MS 79’da faaliyete geçmesiyle, Pompei kenti tamamen Vezüv’ün külleri altında kalmıştır. Kentin insanları yanarak can verirken, antik bir kent yanardağın külleri altında iyi biçimde korunmuştur. Kentin tüm unsurlarıyla korunmuş olması, Pompei ile ilgili arkeolojik çalışmaların önemini arttırmıştır. Pompei, günümüze kadar pek çok arkeolojik çalışmaya konu olmuştur ve olmaya devam edecektir. Yukarıda açık ismi yazılı olan kitap da

Pompei evlerini konu alan çalışmalara yeni bir örnektir. İngilizce hazırlanan bu çalışma sayesinde mimarisi, yapı evreleri, mekan fonksiyonları, buluntuları ve duvar resimleri ile Pompei evlerinden birinin daha değerlendirmesi sonuçlanmıştır. Planlı, başarılı bir ortak çalışma örneğidir. Konular uzmanları tarafından ayrı ayrı ele alınmış, bilimsel hedeflerine uygun sonuçlar elde edilmiş ve bu bilgiler bu kitapta bilim dünyasına sunulmuştur.

Kitabın Kuruluşu: Okuyucu için açıklama ve içindekiler bölümünü (s. 5-8); kısaltmalar (s. 9-10) ve resim (s. 11-13) listeleri bölümleri izler. Resim listesinde resimlerin alıntı yerleri de belirtilmiştir. Kazı araştırma ve restorasyon bölümünde (s. 14), kitaba konu olan evde sürdürülen arkeolojik çalışmaların geçmişinden kısaca söz edilir. Tanımlama başlığı altında evin mimari özellikleri anlatılır. Evin planı, Roma ev mimarisine özgü atrium ve Hellen dünyasında yaygın peristylli avlunun birlikte kullanıldığı “domus tipi evler” için karakteristiktir. Mekanlar, evin atrium ve peristylli avluları çevresinde gelişir. Bunlar, 1-27 sıra no ile, ayrıca fonksiyonları da belirtilerek ayrı ayrı tanımlanmıştır; Avlular: atrium (2, s. 17-20), peristylli avlu (16, s. 39-45); mekanları birbirine bağlayan geçiş koridorları (6, 10, 19-20 ve 27 no’lu mekanlar) ve merdiven (27, s. 19, s. 50-51); sokak kapısını evin içine bağlayan fauces (1, s. 16); evin sokak cephesinde yer alan dükkanları/tabernae (23-26 no’lu mekanlar); günlük ev işlerine ayrılmış cubiculum (3-5, 14-15 no’lu mekanlar) ve resmi kabul salonları/triclinium (12, s. 30-32; 17, s. 45-47); sulu mekanlar: mutfak (7, s. 22-23), tuvaletler (8, s. 23; 21-22, s. 51-53); ala (13, s. 32-35); tablinum (11, s. 25-30); eksedra (18, s. 47-50).

F.B. Sear; mimari inceleme sonucu dört yapı evresini tespit etmiştir (s. 58-61); M.Ö. 2. yy sonu, M.Ö. 1. yy ortası/sonu, MS 62-71, MS 71-79. Bu sayede evin rekonstrüksyonu yapılmıştır (s. 60-61). P.Grave’nin hazırladığı bölümde sıva örneklerinin mikro analiz değerlendirmeleri verilmiştir (s. 62-65). P. M. Allison ise evdeki mekanların duvar resimlerinin ikonografik ve tipolojik bir incelemesini yapmış, ayrıca kronolojisini tespit etmiştir (s. 66-86). Buluntular ve yazıtlar bölümünü (s.87-88). Ek I (s. 88-91); Ek II (s.92); levhalar ve diagramlar (s. 93-101; index (s. 102-104); planların ve resimlerin birlikte yer aldığı levhalar (64 sayfa; Resim sırası 42 - 271) izler. Ayrıca metin içerisinde Resim 1-24’de bezeme detaylarına ait çizimler yer alır.

Pompei’de açığa çıkarılan evlerin mimarisi ile ilgili sorunların belirlenmesi ve çözümü için başlatılmış projenin bir bölümünü oluşturan bu çalışma, bilimsel etiklere uygun, örnek alınabilecek nitelikte bir yayındır. Bu kitaba konu evin incelenmesiyle elde edilen sonuçlar, şimdiye kadar iyi tanımlanamayan ve tarihlenemeyen evler için örnek oluşturacaktır.

Turgut H. Zeyrek

Robert J. Braidwood
(1907-2003)

Arkeolojinin Büyük Kaybı Braidwood'lar

15 Ocak 2003 tarihinde Prof. Dr. Robert J. Braidwood ve Linda Braidwood'un aramızdan ayrılması ile, arkeoloji dünyası, bir dönemine damgasını vurmuş olan iki büyük bilim insanını kaybetmiştir. Braidwood'ların, 1932-1938 yılları arasında yapmış oldukları Amik Ovası kazılarında elde ettikleri verilerden yola çıkarak, Doğu Akdeniz bölgesindeki kültürel gelişimi tanımlayan çalışmaları, Yakın Doğu ve Anadolu arkeolojisinin klasik el kitabı durumuna gelmiştir. Kullanılan hammaddeye dayalı Taş Devri, Tunç Devri gibi adlamaların yerine önerdikleri "Avcılık-Toplayıcılık", "İlk Köy Toplulukları" gibi, toplumların beslenme şeklini esas alan adlamalar büyük yankı yapmıştır. Arkeolojinin, geçmişi doğru

Linda Braidwood
(1909-2003)

olarak anlayabilmesi için, kap-kacağın, mimarının yanı sıra doğal çevre ve beslenme ile ilgili verilerin de elde edilmesinin gerektiğini savunmuş, kazılarda doğru yöntemler kullanıldığında, bu tür verilerin elde edilebileceğini de kanıtlamışlardır. Braidwood'lar, doğa ve fen bilim dalları ile arkeolojinin bütünleşmesi için büyük çaba göstermiş, bütün projelerine, farklı uzmanların etkin olarak katılımını sağlamışlardır. Bu bağlamda 1946 yılında Libby ile birlikte C14 yönteminin ilk kez arkeolojiye uygulanması, bioarkeolojinin gelişmesi gibi arkeolojide devrim yaratan gelişmelere de öncülük etmişlerdir.

Amik Ovası çalışmalarının yanı sıra, 1949-1958 yılları arasında Kuzey Irak ve Batı İran'da Karim Sahir, Jarmo, Matarrah gibi yerlerde yaptıkları kazılar, en eski tarım topluluklarına ait izlerin arkeolojik kazılar ile bulunabileceğini göstermiştir. Braidwood'lar, Halet Çambel ile 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Kürsüsü ile birlikte Güneydoğu Anadolu Projesini başlatmışlardır. İki kurum arasında 40 yıl boyunca hiçbir sorun çıkmadan süren bu ortak çalışma, ortaya çıkarttığı bilimsel sonuçlar kadar, bilim dünyasının en uzun süreli uluslararası işbirliği olarak da ünlenmiştir. Bu proje kapsamında, daha önceleri Mezopotamya'nın taşrası olarak görülen Güneydoğu Anadolu'nun, uygarlık tarihi açısından taşıdığı önem ortaya çıkmış, ülkemizin ilk sistemli yüzey araştırması gerçekleşmiş, başta Çayönü, Biris Mezarlığı, Söğüttaşlı, Griki Hacıyan ve Yayvan-tepe olmak üzere çok sayıda kazı yapılmıştır.

Braidwood'lar, Türk arkeolojisinin gelişmesine her zaman önem vermiş, özellikle genç meslektaşların yetişmesi için her türlü olanağı hazırlamış, iki yıl ders verdikleri Prehistorya Anabilim Dalını da, kendi kurumları gibi benimsemişlerdir. Arkeolojiye yeni açılımlar getiren, seçkin kişilikleri ile bilimi, kişisel çıkarların önünde tutan ve bizim kuşağımızın oluşumunda önemli bir yeri olan Braidwood'ların en büyük isteği, İstanbul'da yeşerttikleri filizin gelişmesi ve bilim dünyasında, çağdaş bir bakış açısı ile yerini alması idi. Umarım onların düşü, sekteye uğramadan gerçekleşebilir.

Mehmet Özdoğan

Avrasya Arkeoloji Enstitüsü Kuruldu

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı "Avrasya Arkeoloji Enstitüsü" kuruldu. Enstitünün kurulması, Türkiye Arkeolojisi'nde bir dönüm noktasıdır. Enstitü Müdürlüğü'ne Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü üyesi Prof. Dr. Oktay Belli vekaleten atandı. Bundan sonra Edebiyat Fakültesi bünyesinde bulunan Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezleri ile kazı evleri, enstitüye bağlı olarak çalışacaklardır. Bunlardan da önemlisi 1932 yılından günümüze değin Trakya, Anadolu ve yurt dışında arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarını sürdüren ve Anadolu'nun kültür envanterini çıkaran arkeologlar, ilk kez bir çatı altında toplanacak, ulusal ve uluslararası düzeyde çok daha planlı ve başarılı çalışmalar yapılacaktır.

Oktay Belli

V. Uluslararası Hititoloji Kongresi

Üç yılda bir düzenlenen Hititoloji Kongresi'nin beşincisi 2-8 Eylül 2002 tarihleri arasında Çorum'da düzenlendi. Hitit dili ve arkeolojisi ile M.Ö. II. binyılda Anadolu'daki son araştırmaları içeren bildirimler, yerli ve yabancı pek çok Hititolog ve Arkeolog tarafından sunuldu. İki sekiyon halinde gerçekleşen sempozyuma enstitümüzün asil üyelerinden Prof. Dr. Cahit Günbattı "2001 yılı Kültepe Kazılarında Bulunan Bir Grup Tablet", Prof. Dr. Önder Bilgi "Orta Karadeniz Bölgesi M.Ö. 2. Binyılı Metal Silahları", Prof. Dr. Aygül Süel "Ortaköy Tabletlerinde Geçen Bazı Yeni Coğrafya İsimleri", Prof. Dr. Cem Karasu "Katapa Üzerine Bazı Gözlemler", Prof. Dr. Mehmet Özsait (Dr. Nesrin Özsait ile birlikte) "Arkeolojik Verilerin Işığında M.Ö. II. Binde Göller Bölgesi", Prof. Dr. Aykut Çınaroglu "Atatürk, Hititler ve Alaca Höyük Kazıları", Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu "Hititçedeki Bazı Sami Sözcükleri Üstüne" başlıklı bildirimleri ile katıldılar. Ayrıca muhabir üyelerimizden Éric Jean "La Cilicia a L'époque Hittite", Doç. Dr. Hasan Bahar "Tarhuntaşsa Çevresi Araştırmaları", Doç. Dr.

Tayfun Yıldırım “Hüseyinde Tepesi’nde Bulunan Yeni Bir Kült Vazosu”, Doç. Dr. Tunç Sipahi “Eski Hitit Tasvir Sanatında Yeni Bir Sahne” ve Yard. Doç. Dr. Yasemin Arıkan “Hitit Kültünde Bir Görevli: LÚtazelli” adlı bildirimleri ile uluslararası kongreye iştirak ettiler.

VII. Türk Tıp Tarihi Kongresi

4 Eylül 2002 tarihinde İstanbul Harbiye Askeri Müzesi ve Kültür Sitesi’nde düzenlenen VII. Türk Tıp Tarihi Kongresi’nde, pek çok bilim adamı tarafından Eskiçağlardan, Selçuklu ve Osmanlı Devirleri de dahil olmak üzere, günümüze kadar, Tıp ilminin gelişimi ve bugün-

lere nasıl ulaştığı hakkında bilgi veren bildirimler sunulmuştur. Enstitü üyemiz olan Dr. Şehrazat Karagöz de “Eski Çağlarda Travmatik Olaylar” başlıklı bir bildiri ile kongreye katılmıştır.

38. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi

1-6 Eylül 2002 tarihlerinde Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi’nin 38.si İstanbul’da yapıldı. Enstitü üyelerimizden Dr. Şehrazat Karagöz, “Tıp Tarihinde Küçük Asya/Anadolu Uygarlığı” konulu bir bildiri ile kongreye katılmıştır.

Meltem Doğan-Alparslan

Kazı - Araştırma

İkiztepe Kazı Raporu-2002

İ.Ü. ile Kültür Bakanlığı adına yürütülmekte olan Samsun İkiztepe kazı çalışmaları 2002 döneminde 17 Temmuz-20 Ağustos tarihleri arasında 35 gün süre ile gerçekleştirildi. 2002 dönemi çalışmalarına kazı heyeti üyesi olarak Yard. Doç. Dr. Şevket Dönmez, Araş. Gör. Deniz Sarı, Araş. Gör. Aslıhan Yurtsever, antropolog Doç. Dr. Yılmaz S. Erdal, arkeolog-desinatör Burhan Gülkan, restoratör Behçet Erdal ile İ.Ü. stajyer lisans öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirildi. Bakanlık uzmanı olarak İstanbul Arkeoloji Müzeleri araştırmacılarından Gülbahar Çelik kazıda görev aldı.

2002 dönemi kazıları, 1974 yılında ilk defa kazılmaya başlanan ve 2000-2001 dönemlerinde tekrar kazılmaya devam edilen Tepe I’de geliştirildi. Tepe’nin kuzey yamacında yer alan “M” açmasının sadece C 19-20/IV 8

ve C 19-20/IV 9 plan karelerini kapsayan 100 m²’lik alanında kazılar gerçekleştirildi. 1975-1986 dönemlerinde ortaya çıkartılmış bulunan mezarlığın devamını aramak için höyüğün formasyonuna paralel olarak söz konusu plan karelerde ortalama 1.80 m kadar derinleştirildi. Bu derinleşme sonucunda üst üste 6 ayrı seviye saptandı. C 20/IV 8 ve C 19/IV 8 no’lu plan karelerde 23.20 ile 22.70 m’ler arasında saptanan 1. seviyede basit toprak taban dışında herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmadı. Bu seviyenin moloz yığıntısı içinde küçük buluntu olarak pt (pişmiş toprak) 7 adet ağırşak, 10 adet tezgah ağırlığı, 1 adet diş, 3 adet kemik delici ile 1 adet tunç delici ve 1 adet taş perdah aleti ele geçti. C 19/IV 9, C 19/IV 8, C 20/IV 8 ve C 20/IV 9 no’lu plan karelerde 22.70 ile 22.30 m’ler arasında saptanan 2. seviyede basit toprak taban dışında yine herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmadı. Bu seviyenin moloz yığıntısı içinde pt 1 adet minyatür kap, 3 adet insan figürünü, 2 adet sapan

tanesi, 6 adet ağırşak, 3 tezgah ağırlığı, kemik 3 delici ve 1 adet idol, 1 adet tunç delici ile çakmaktaşı 2 adet kesici ele geçti. C 20/IV 8, C 19/IV 8, C 19/IV 9 ve C 20/IV 9 no'lu plan karelerinde 22.30 ile 21.90 m'ler arasında saptanan 3. seviye bir mezarlık dolgusudur. Bu dolgu içinde pt 1 bardak ile 1 çanak ve küçük buluntu olarak pt 4 adet ağırşak, 6 adet tezgah ağırlığı, kemik 4 adet delici ve çakmaktaşı 1 adet kesici ele geçti.

C 19/IV, C 19/IV 8, C 20/IV 8 ve C 20/IV 9 no'lu plan karelerde 21.90 ile 21.75 m'ler arasında saptanan 4. seviye yanmış basit toprak bir taban ile C 19/IV 8 plan karesinde taban altı ahşap bir konstrüksiyon ile ilgili geniş hatlı boşluklarına rastlandı. Yatay olan bu boşlukların oluşturduğu alan dikdörtgen plandadır. Diğer taraftan, taban üzerinde yanarak kızışmış çok miktarda pt sıva parçaları görüldü. Bu dolgu içinde küçük buluntu olarak pt 1 adet insan figürünü, 1 adet ağırşak, 4 adet tezgah ağırlığı, kemik 4 adet delici, 1 adet spatula ve 1 adet mızrak ucu ele geçti.

C 19/IV 9, C 19/IV 8, C 20/IV 8 ve C 20/IV 9 no'lu plan karelerde 21.75 ile 21.50 m'ler arasında saptanan 5. seviyede sadece yanmış basit toprak bir tabana rastlandı. Bu tabanın dolgusu içinde küçük buluntu olarak pt 2 adet ağırşak, 1 adet sapan tanesi, kemik 2 adet delici ile çakmaktaşı 1 adet kesici ile 1 adet çekirdek ele geçti. Ancak, yine taban üzerinde yanarak kızışmış pt sıva parçaları görüldü. C 19/IV 9 ve C 19/IV 8 no'lu buluntu yerleri olarak kodlanan ve 21.50 ile 21.25 m'ler arasında saptanan 6. seviyede de doğuya doğru eğim yapan yanmış basit toprak bir taban kalıntısı dışında mimari ize rastlanmadı. Plan karelerden elde edilen tüm çanak-çömlekler ile küçük buluntulardan ve ayrıca moloz toprağı içinden toplanan çok sayıdaki çanak-çömlek parçalarının değerlendirilmesinden 1, 2, 3. (mezarlık) seviyelerin İTÇ III'e ait ve 4, 5 ve 6. seviyelerin ise İTÇ II'ye ait oldukları saptandı. "M" açmasında geliştirilen bu kazılar sırasında 13 adet mezar ortaya çıktı. Bu mezarların 13 adedi de basit toprak tipindedir. Bu mezarların bir adedi (Sk.665) C 19/IV 8 plan karesinde, bir adedi (Sk.667) C 20/IV 8 plan karesinde, 9 adedi (Sk.669, Sk.670, Sk.671, Sk.672, Sk.673, Sk.674,

Sk.675, Sk.676, Sk.677) C 19/IV 9 plan karesinde, 2 adedi de (Sk.666 ve Sk.668) C 20/IV 9 plan karesinde ortaya çıktı. İTÇ III ait olan basit toprak tipindeki bu mezarlardan 5 adedi hediyeledir; Sk.666'da kurşun bir küpe, Sk.667'de 2 adet kurşun küpe, Sk.668'de fritten bir kolye ile tunç bir yüzük, Sk.670'de tunç iki küpe ve Sk.675'de ise tunç bir zıpkın ucu ile fritten bir kolye ele geçti.

Çalışmalara son verildikten sonra kazı alanı koruma altına alındı ve 18 adedi müzelik, 73 adedi de etütlük olmak üzere toplam 91 pt, kemik, diş, tunç, kurşun, taş ve çakmaktaşıdan yapılmış eser Samsun Arkeoloji Müzesi'ne teslim edildi.

Önder Bilgi

Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü 2002 Yılı Kazı Çalışmaları

Yoncatepe Kale'si Van'ın 9 km, Urartu başkenti Tuşpa'nın ise 15 km güneydoğusunda bulunmaktadır. Yoncatepe 2002 yılı kazı çalışmalarının başlıca amacı, Nekropol alanında yer alan mezar yapıları ile Akropol alanında ortaya çıkarılan anıtsal mimari yapılar arasındaki kronolojik ve kültürel bağlantıları saptamak olmuştur. Bu çerçevede daha önceki yıllarda ortaya çıkardığımız mezar odalarındaki armağanlar ile Akropol alanında ortaya çıkardığımız buluntuların karşılaştırılması ve değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Akropol yapılarının yayılım alanı, ortaya çıkarılan oda ve salonların niteliğini ve mimari düzenleme ve tekniğini ortaya koymak diğer bir amacımız olmuştur.

Yoncatepe'nin en yüksek kesiminde (2051) yer alan Akropol alanında, E6, E7, F6, F7, G6, G7, H6, açmalarında geniş kapsamlı kazı çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bugüne değin açılan mimarinin ana karakterini yaklaşık 115 m²'lik bir alanı kaplayan kapalı avlu ve bunun doğusunda ve batısında yer alan ve bu avluya birer kapı açıklığı ile bağlı küçük odalar ve bu odaların açıldığı büyük boyutlu salonlar oluşturmaktadır.

Pithoslu depo odasına batı yönden bir kapı ile bağlı F7I odasının, yine bir kapı açıklığı ile bağlandığı batısındaki alanda sürdürülen çalışmalarda, kuzey-güney yönlü yaklaşık 14.30x8 m ölçülerinde, dikdörtgen planlı büyük bir avlu ortaya çıkarılmıştır. Kum taşından, ince sal taşı levhalarla taban döşemesi düzenlenmiş olan kapalı avlu niteliğindeki alanın kuzey ve batı duvar diplerinde taştan ve sıvanmış kerpiç blokları ile yapılmış sekiler ortaya çıkarılmıştır. Ancak bu sekiler Urartu tapınak avlularındaki sekilerden daha alçak ve dardır. Çamur harç ile örülmüş duvarların iç kısımlarının krem renginde bir sıva tabakası ile sıvandığı anlaşılmıştır.

Avlunun doğu duvarının kuzey kesiminde bu avlunun ana girişi olduğu anlaşılan bir kapı açıklığı saptanmıştır. Genişliği 2.91 m ve 3.20 m derinliğinde olan kapı doğu yönde, her iki yanda yaklaşık 25 cm iç kısma doğru dönerek devam etmektedir. Kapının içe doğru girinti yaptığı bu bölümlerin köşelerinde dip noktada her iki yönde kapı sistemi ile ilgili 10x10 cm ölçülerinde açıklıklar mevcuttur. Bu açıklıklar kapı ahşap direklerinin konulduğu yerlerdir. Çok büyük olasılıkla bu ana kapının çift kanatlı olduğu anlaşılmaktadır.

Bu yıl ortaya çıkardığımız F7III odası Pithoslu salonun önünde yer alan F7 I gibi, doğusunda yer alan salon veya depolara geçişi sağlayan bir ön giriştir. Odanın batı duvarına açılmış 1.45 m genişliğinde ve 2.45 derinliğinde bir açıklık ile niteliği tam olarak saptanamayan fakat bir hayli büyük boyutlu ve duvarları, bordo boya ile geometrik ve bitkisel bezemelerle bezenmiş E6I salonuna geçiş sağlanmaktadır. Yine bu oda, F 7 I odası gibi, doğusunda yer alan geniş alana yani F7 II' ye 1.40 m

genişliğinde ve 1.00 m derinliğinde bir kapı açıklığı ile bağlıdır. Odadan, E6I bir salonuna bağlantıyı sağlayan geçiş bölümünün duvarlarına birbirine paralel uzanan bordo renkte bantların üzerinde ve alt kısmında baklava dilimi biçiminde motiflerle süsleme yapılmıştır.

F7 II alanının kuzey kısa duvarı üzerinde, 1.25 m genişliğinde ve 1.75 m derinliğinde bir kapı geçidi saptanmıştır (G6II). Tabanı sal taşları ile oluşturulmuş kapı geçişinden sonra geçilen alanın batısında yine 1.25 m genişliğinde ve 1.55 m derinliğinde, tabanı sal taşları ile oluşturulmuş bir kapı açıklığı ile ulaşılabilen G6I odası yer almaktadır. 2.25x2.10 m ölçülerinde, kare planlı odanın tabanı avlu kısmında olduğu gibi ince sal taşı levhalarla kaplanmıştır.

F7II alanına doğu yönden girişi sağlayan kapı geçişinin doğusunda H6 ve G7 açmalarında sürdürdüğümüz çalışmalar sonucunda doğu-batı doğrultusunda uzanan bir duvar ve bu duvara bitişik inşa edilmiş olan yukarıda söz ettiğimiz taştan çamur harçla oluşturulmuş üst kata çıkan basamaklar tespit edilmiştir. 1.35 m genişliğinde, 37 cm derinliğinde ve yaklaşık 20 cm yüksekliğinde olan basamaklar doğu yönüne doğru inmektedir.

Yoncatepe 2002 kazı programı çerçevesinde Nekropol alanında da kazı çalışmaları sürdürülmüş ve yeni mezar alanlarının saptanması amacı ile sondaj çalışmaları yapılmıştır.

Daha önceki yıllarda açmış olduğumuz M6 mezarının M6I ve M6II bölümlerindeki çalışmalar bitirilmiş toprağa açılan ve içi sal taşı levhaları ile kaplı olan alana güvenlik gerekçesi ile girilememiştir. 2002 kazı sezonunda gerekli güvenlik önlemleri (duvar destekleri) alındıktan sonra mezar odasının bu bölümündeki çalışmalara devam edilmiştir. M6III olarak adlandırdığımız bölüm, bu alt bölümün doğuya doğru bir devamı niteliindedir. Kalkerli toprağa açılmış 2.60x1.98 ve 1.83 m yüksekliğinde yarım daire bir plan gösteren bölüm hafif beşik kemerlidir.

Bu alanda yer alan ve özellikle yerleştirildikleri anlaşılabilen sal taşı levhalar kaldırıldığında altında yine köpek gömüleri ile insan gömülerinin kemik parçalarına rastlanılmıştır. Oldukça karışık durumda ve üzerlerine sonradan bilinçli bir şekilde yerleştirildiği anlaşılabilen sal taşları nedeniyle tahrip olmuş ve dağılmış durumdaki insan ve hayvan kemikleri içinden amorf durumda tunç ve demir parçaları ile tümlenebilecek durumda çanak çömlek parçaları ortaya çıkarılmıştır. Mezar odası diğer mezar odalarında olduğu gibi doğuya doğru derinleşmekte ve kalkerli toprağa açılan bu bölümün en dip noktadaki yüksekliği 1.85 cm'ye kadar ulaşmaktadır.

F 16 plankaresinde, S 3. 2002 adlı 3x3 m ölçülerinde doğu batı yönlü sondaj alanında sürdürülen kazı çalışmaları sırasında toprak yüzeyinin 30 cm altında bir taş sandık mezar ortaya çıkarılmıştır. 1.02 m uzunluğunda (doğu-batı) ve 72 cm genişliğinde (kuzey-güney) ve 60 cm derinliğinde olan sandık mezarın güney duvarının dip kısmında sol yanına yatırılmış başı doğuya bakar

vaziyette ve hoker durumunda bir çocuk gömüsü saptanmıştır.

F16 açmasında S3 2002, sondaj alanının genişletilmesi sonucunda M7 taş sandık mezarının yaklaşık 75 cm kuzey batısında, kuzeybatı, güneydoğu doğrultusunda yerleştirilmiş ve güney tarafı taş dizileri ile desteklenmiş ve dikine yerleştirilmiş 1.5 m uzunluğunda dipten yaklaşık 95 cm yüksekliğinde bir sal taşı blok ortaya çıkarılmıştır. Bu alanda yürütülen çalışmalar sonucunda 5 adet basit toprak gömünün yapıldığı anlaşılmıştır.

Oktay Belli

2002 Yılı Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı

Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri, Van kentinin 11 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Aşağı Anzaf Kalesi Urartu Kralı İşpuini (M. Ö. 830-810), Yukarı Anzaf Kalesi de bu kralın oğlu Menua (M. Ö. 810-786) tarafından kurulmuştur. 6000 m²'lik bir alana kurulan Aşağı Anzaf Kalesi tümüyle askeri amaçlı, 60.000 m²'lik bir alana kurulan Yukarı Anzaf Kalesi de, ekonomik ve yönetim amaçlıdır.

2000 yılı kazı çalışmaları sonucunda, kalenin en yüksek kesiminde bulunan Haldî Tapınak avlusunun en kuzeybatı uç noktasında ortaya çıkarılan pithoslu ve pithossuz depo odaları, Tapınak avlusunun kuzeyinin tümüyle depo odaları ile kaplı olduğunu göstermişti. Taş temel üzerine kerpiçten yan yana yapılan depo odalarının, birbirleriyle birer kapı aracılığıyla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Depo odalarının bulunduğu kesimin deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1975 m'dir. Odaların hemen kuzey kısmı ise, dik ve eğimli bir şekilde aşağıdaki kuzey surlarına doğru inmekte ve 1920 m koduna düşmektedir. Depo odalarının en önemli özelliği, birbirleriyle birer küçük kapı geçişleriyle bağlantılarının yanı sıra, güney duvarları üzerinde de bir başka odaya geçişi sağlayan birer küçük kapı boşluğunun bulunmuş olmasıdır.

2001 yılı kazı çalışmalarında ortaya çıkardığımız I no'lu pithoslu depo odasının güneyinde yer alan küçük oda, 2.60x4.20 m ölçülerindedir. Şimdilik geçici olarak I no'lu ara koridor olarak adlandırdığımız bu küçük odanın güneydoğu duvarı üzerinde bulunan 1 m genişliğindeki kapı boşluğu, bu odanın güneyindeki oda ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu oda kuzeyindeki I no'lu pithoslu depo odası ile de bir kapı boşluğu ile bağlantı içindedir.

I no'lu ara koridorun doğusunda bulunan ve II no'lu pithoslu depo odasının güneyinde ortaya çıkardığımız 2.5x5 m büyüklüğündeki odayı, II no'lu ara koridor olarak adlandırdık. I no'lu ara koridor ile bu odanın arasında, 1.5 m genişliğinde kerpiçten yapılmış çok sağlam bir ara duvar bulunmaktadır. Bu küçük odanın duvarlarının da temellerinin taştan ve üst kısımlarının tümüyle kerpiçten yapıldığı ve beyaz badanalı olduğu

görülmüştür. Bu ara koridordan güneydeki odaya geçit veren bir kapı saptanmıştır. Ortalama 1.5 m genişliğindeki kapı, odanın güneydoğu köşesine yakındır ve diğer koridorlardaki kapıların en genişidir.

II no'lu küçük ara koridorun doğusunda ve III no'lu büyük depo odasının güneyinde ortaya çıkardığımız 2.5x6 m büyüklüğündeki odayı da, III no'lu ara koridor olarak adlandırdık. II. no'lu ara koridor ile bu oda arasında yine 1.5 m genişliğinde kerpiçten yapılmış çok sağlam bir ara duvar bulunmaktadır. III no'lu depo odasının güney duvarından bu ara koridora açılan bir kapı boşluğu saptanmıştı. Diğer ara koridorların duvarları gibi, bu odanın duvarları da temelleri taştan ve üst kısımları da tümüyle kerpiçten yapılmış ve beyaz badana ile sıvanmıştır. Kazı çalışmaları sonucunda koridorun güney duvarının orta kısmına doğru 1.20 m genişliğinde bir kapı boşluğu daha saptanmıştır. Kapının güneyde yer alan Büyük Salona açıldığı anlaşılmaktadır

III no'lu ara koridorun doğusunda ve IV no'lu büyük depo odasının güneyinde ortaya çıkardığımız 2.5x5 m büyüklüğündeki odayı da, IV no'lu ara koridor olarak adlandırdık. Bu odanın da güney duvarı üzerinde ve duvarın hemen hemen orta kısmına doğru bir kapı boşluğu saptanmıştır.

Kuzey-güney doğrultusunda uzanan V no'lu koridor, doğu-batı doğrultusunda uzanan ara koridora kıyasla hem daha geniş, hem de çok uzundur. 2.5 m genişliğindeki koridorun çok uzun olması ve batısındaki diğer odaların bu koridora açılması, bunun diğer depo odaları içinde ana koridor özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Anıtsal bir görünüme sahip olan bu koridor, V no'lu depo odasının güneyinde yer almaktadır. Bu koridordan kuzeyde yer alan V no'lu odaya, 3.5-4 m'lik bir kod farkından dolayı 6 basamakla inilmektedir. V no'lu depo odasından, güneyde yer alan ana koridora basamaklarla çıkılmakta ve çift kanatlı olduğu anlaşılan bir ahşap kapı geçildikten sonra ulaşılabilmektedir.

2001 yılı kazı çalışmalarında, kuzey-güney doğrultusunda uzanan bu koridorun güneye doğru 10. metresinde, 1 m genişliğinde ve 1 m kalınlığında bir duvar çıkıntısı bulunmaktadır. Bu çıkıntının 1.40 m genişliğindeki bir kapı geçidinin batıdaki yan duvarı olduğu anlaşılmıştır. Bunun karşısında, yani doğusundaki duvarın önünde ise 20 cm'lik bir çıkıntı bulunmaktadır. Koridor duvarları gibi bu çıkıntılar da kerpiçten yapılmıştır. Kapı geçidinin 30 cm güneyinde ve koridorun batı duvarı üzerinde 1.5 m genişliğinde bir kapı geçidinin varlığı saptanmıştır. Bu kapı batıdaki bir odaya açılmaktadır. Kapı geçidinden güneye doğru devam eden kazı çalışmaları sırasında, koridorun 15 m'lik bir kısmı tümüyle boşaltılmıştır. Temelleri taştan ve üst kısmı da kerpiçten yapılan koridorun duvarları beyaz badana ile sıvanmıştır. Mevcut toprak seviyesinden 4.10 m derinliğe inildikten sonra, ancak tabana ulaşılabilmektedir. Sıkıştırılmış kilden yapılan taban döşemesinin içine, yuvarlak çakıl taşlarının gömüldüğü görülmüştür. Bir elma büyüklüğündeki çakıl taşlarının taban döşemesine gömülmesiyle, oldukça sağlam bir zemin elde edilmiştir.

Ana koridorun en ilginç kazı buluntusunu ise, çivi yazılı kil tablet oluşturmaktadır. 2001 yılı kazı çalışmalarında da bu koridordan 1 adet çivi yazılı kil tablet bulunmuştu. Kil tabletin ön ve arka yüzünde 4 satırlık bir çivi yazısı bulunmakta, alt kısmında ise bir mühür baskı yer almaktadır.

Kazı çalışmalarının ilerlemesiyle dikdörtgen planlı büyük bir salon (VI) ortaya çıkarılmıştır. Kuzeyde bulunan IV ve III no'lu ara koridorların güney duvarlarından birer kapı ile bu büyük salonu açıldıkları görülmüştür. Salonun güney duvarı üzerinde yan yana üç adet niş bulunmaktadır. Her üç nişin de üst kısmı kavislidir. Yine güney duvarı üzerinde, kandilin konulduğu küçük bir niş bulunmaktadır. Salonun taban döşemesi, sıkıştırılmış kilden yapılmıştır. Odanın ortasına doğru dört adet sütun kaidesi bulunmuştur, ancak bunlardan yalnızca iki tanesi *in situ* dur.

Gerek I-V no'lu ara koridorların içinden, gerekse Büyük Salon ile VI no'lu Ana koridorun içinden çok sayıda çanak çömlek parçaları ile tümlenebilecek durumda kırık küçük testiler, kaseler, çanaklar ve çömlekler ortaya çıkarılmıştır. Bunların yanı sıra sözünü ettiğimiz odaların içinden bazalt ve kumtaşından yapılmış ezgi taşları ile kapları, bileği taşları, ağırşaklar, dokuma aleti ve bız bulunmuştur. Dokuma aleti ile bız demirden yapılmıştır. Dokuma aletleri ile ezgi taşları ve kapları, bu odaların gerçek anlamda üretime yönelik atölye odaları olarak kullanıldığını göstermektedir.

V no'lu küçük koridordan çok sayıda demir ve bronzdan yapılmış ok uçları ve kılıç parçaları ortaya çıkarılmıştır. Burada ilginç olan bulunan bazı demir ok uçlarının çift mahmuzlu olmasıdır. Urartu sanatında şimdiye kadar benzerine rastlanılmayan mahmuzlu demir ok uçları, Urartu silah türlerini zenginleştirmektedir. Aynı zamanda çift mahmuzlu demir ok uçları, Urartu demircilik teknolojisinin ne denli geliştiğini de açıkça göstermektedir.

Oktay Belli

Tilmen Höyük Onarım ve Çevre Düzenlemesi Çalışmaları - 2002

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi –o zamanki adıyla– ‘Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Bölümü’ Başkanı Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın yönetiminde bir bilim kurulu, 1955-1972 yılları arasında İslahiye Bölgesi'nde çok kapsamlı bir arkeolojik araştırma programı yürütmüştü. Bu program uyarınca, önce 1955-1958 yıllarında bölge gezilerek tüm ören yerlerinde yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiş, bu çalışmaları izleyen yıllarda, 1958-1960 arasında Yesemek Heykeltraşlık Atölyesi'nde kazılar yapılmıştı. Yesemek çalışmaları devam ederken, 1959 yılında, Tilmen Höyük'te kazılara geçilmiş, 1964'e kadar Tilmen'de çalışılmıştı. Aynı yıl kazılara ara verilerek Gedikli-Karahöyük'te çalışmalara başlanmış ve 1967 yılında bu höyükteki kazılar bitirilmişti. 1969'da tekrar Tilmen Höyük'e dönen kazı kurulu, 4 yıl daha höyükte çalışmış ve 1972'de bölge terkedilmişti.

Tilmen Höyük, Saray Kapısı

Tilmen Höyük, Gaziantep'e bağlı İslahiye ilçesinin 10 km kadar doğusunda, ortalama 200 m çapında ve 21 m yükseklikte bir 'Höyük' ile, batıya doğru uzanan, 160 m uzunlukta, 110 m genişlikte ve 4 m yükseklikte bir 'Teras'tan oluşmuştur. Kazılar ağırlıklı olarak höyüğün 15.000 m²'ye yaklaşan düz tepe kesiminin güneyinde, geniş alanlarda geliştirilmiş ve M.Ö. 2. bin yılının ilk yarısına ait olduğu ve kısa zaman aralıklarıyla yapıldığı anlaşılan bir 'Saray' ile ona bağlı bazı binalar ortaya çıkartılmıştı. Anıtsal nitelikli bu yapıardan başka, 'Höyüğü' çeviren bir iç surla, terası da içine alacak şekilde tüm yerleşmeyi çevreleyen dış surlar büyük oranda, kentin doğusunda yer alan bir 'Dış Sur Kapısı' ile 'Höyük'e girişi sağlayan bir 'İç Sur Kapısı' da hemen tamamıyla kazılmıştı. 'Teras'taki 'Aşağı Kent'in içinde ise, sur sistemi dışında, çok kısıtlı alanlarda çalışılmıştı. Höyükteki daha erken dönemlere ait yerleşmeler ise, tepede, saray avlusunda yapılan bir derinlik sondajında araştırılmıştı.

Kazıların bitirildiği 1972 yılından sonra, höyük ve taşınmaz arkeolojik kalıntılar, kısa süre bir 'Örenyeri Bekçisi' tarafından korunmuştu. Ancak daha sonra harabe bekçisiz kalmış, bu süre içinde höyüğün etrafından akmakta olan bir dereden yararlanılmak üzere, yakın çevredeki tarlaların sulanması için yeni kanallar açılmış, höyük etrafındaki –büyük olasılıkla tarihöncesi dönemlerden gelen– kanallar bozulmuş, su sistemi tümüyle değişmişti. Bunların yanı sıra, tepedeki kazılarda hemen tamamıyla sağlam durumda ortaya çıkartılmış olan Saray'ın duvarlarının ve anıtsal kapısının alt kısımlarını kaplayan, bazalttan kesilmiş taş levhaların hemen hepsi bilinçli şekilde yıkılmış, bazı mimari kalıntılar da, 'antikacı'lar tarafından büyük oranda tahrip edilmişti.

2001 yılında Tilmen'e yaptığımız bir gezi sırasında, ören yerindeki yıkımın çok daha büyük boyutlara ulaştığını gördük. Tilmen'in doğu kenarına, sulama amaçlı küçük bir baraj yapılmış ve arkasında bir göl oluşmuştu. Baraj gövdesi höyüğün ortalarına kadar yükselmiş ve üzerinden bir de yol geçirilmişti. Baraj gövdesi ve yol nedeniyle höyüğün bu kesiminde bulunan sağlam durumdaki surlarda büyük bir tahribat oluşmuş, barajda yaz ayların-

da biriktirilen su nedeniyle de, höyüğün kuzeydoğu ve kuzey kenarlarına geçmek veya o kesimdeki mimarlık kalıntılarını görmek olanaksızlaşmıştı. Bu büyük tahribatın yanı sıra, höyüğün doğusunda çok iri taşlarla örülen ve iki-üç sırası sağlam durumda günümüze kadar gelmiş olan kent ana giriş kapısının iki yanındaki kulelerin hemen bütün taşları buldozerlerle bozulmuş ve bu anıtsal kapı tümüyle ortadan kaldırılmıştı. Üstüne üstlük, su kanallarını derinleştirmek için gerçekleştirilen bir dizi operasyon sırasında çıkartılan taş ve çamur höyüğün kuzey ve doğu kenarlarına yığılmış, höyüğün bu kesimlerinde, sur sisteminin önceleri oldukça sağlam haldeki alt sıra taşları, hiçbir şekilde görülmeyecek bir hale gelmişti.

Bu bilinçli ve bilinçsiz tahribattan başka, kazılardan sonra geçen süre içinde, kazılmış olan alanlarda yoğun bir ağaçlanma olmuş ve kazı alanları, adeta içine girilemez bir orman haline gelmişti.

2002'de, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), ülkemiz ve özellikle de Gaziantep Bölgesi turizmi için çok önemli bir merkez niteliğinde olan, ancak bilimsel kazıların bitiminden 30 yıl sonra büyük oranda yıkılmış, bozulmuş ve perişan duruma gelmiş, ayrıca yol koşulları nedeniyle ulaşılması da son derece zor olan Tilmen Höyük'teki arkeolojik buluntuların, olanaklar ölçüsünde onarılması ve gerekli çevre düzenleme çalışmalarının yapılması konusundaki önerimizi kabul etti. TÜRSAB Başkanlığı, bilimsel kazılara baştan sona katılmış biri olarak hazırladığımız 'Tilmen Höyük Onarım ve Çevre Düzenlemesi Projesi'ni, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ilettili. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Gaziantep Müzesi Müdürlüğü'nün başkanlığında, bizim bilimsel yönetimimizde olmak üzere, projenin gerçekleşmesine izin verdi. Bu çalışma ile, uzun yıllar önce yapılan bilimsel araştırmalar sırasında ortaya çıkartılan, olağanüstü değerdeki taşınmaz arkeolojik eserlerin, hem meslektaşlarımızın, hem de ören yerini görmek isteyen konukların gezip anlamalarına olanak sağlanmak istendi.

TÜRSAB tarafından başlatılan çalışmalar, höyükte oluşmuş bütün bu olumsuzlukları olanaklar ölçüsünde gidermeyi amaçlıyordu. 2002 Haziran ve Ekim aylarında Tilmen'de toplam 40 gün çalışıldı. Bu çalışmalar sonunda 'Saray' ve çevresindeki binalarla, doğu yamaçta oldukça sağlam durumdaki merdivenli iç kent kapısı büyük oranda eski haline getirilmiş, kuzey surlara açılmış olan ikincil bir kapı onarılmış, çok harap durumdaki 'Dış Kent Kapısı' da olanaklar ölçüsünde düzenlenmiştir. Bu çalışmalar sırasında ayrıca iç ve dış surun değişik yerlerindeki yoğun ağaç, fundalık ve çalılık örtüsü gerektiği ölçüde kaldırılmış, kapıların ve çok iri taşlarla örülmüş surların ön kısımları görülebilir hale getirilmiştir.

Mimari onarım ve bitki örtüsünün kaldırılması çalışmalarına paralel olarak, höyüğün gezilmesi için yürüyüş yolları da yapılmıştır. Böylece Tilmen Höyük'te kazılar sonrası oluşan her türde tahribat bir oranda giderilmiş ve

kazı alanları ve mimarlık eserleri oldukça iyi anlaşılır duruma gelmiştir.

Tilmen'deki onarım ve düzenleme çalışmalarının tüm giderleri, TÜRSAB tarafından karşılanmıştır. Höyüğe ulaşmak için, uzun süre önce açılmış, dar ve çok kötü durumdaki yol da, Gaziantep Valiliği ve İslahiye Kaymakamlığı'nın ilgisi ile onarılmıştır. Bu projede emeği geçenlerin hepsine, ancak özellikle TÜRSAB Başkanı Sayın Başaran Ulusoy'a, Gaziantep Valisi Sayın Erhan Tanju'ya ve İslahiye Kaymakamı Sayın İlhan Uran'a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bu kurum ve değerli yöneticilerin yakın ilgileri ile, ülkemizin görsel açıdan, abartısız en görkemli yerleşmelerinden biri olan Tilmen, bir yıkıntı halinden kurtulmuş, bu utanılacak görünüm büyük oranda giderilmiştir.

Yıllarca, yerli ve yabancı pek çok meslektaşımın görmek isteyip ulaşamadıklarını, gidebilenlerin de hiç bir şey göremediklerini, anlayamadıklarını söyledikleri Tilmen Höyük'ün, artık her isteyenin ulaşabileceği ve arkeolojik belgelerinin rahatça izleyebileceği bir konuma gelmiş olmasından dolayı son derece mutluyuz.

Tilmen Höyük Onarım ve Çevre Düzenlemesi Projesi'ne 2003 yılında da devam edilecektir.

Refik Duru

Mezraa-Teleilat

Şanlıurfa Birecik ilçesinde Neolitik ve Demir Çağ kültürlerine tarihlenen Mezraa-Teleilat Höyüğü Fırat Nehri'nin sol kıyısında yer alıyor. Demir Çağ için önemli bir buluntu yeri olan höyükte Pers-Akhamenid dönemine ait çok sayıda süvari ve at heykeli ile bulleler, burasının önemli bir merkez olduğunu gösterirken daha alttaki Yeni Asur dönemi ise olası bir 'saray' kompleksi ile temsil ediliyor. Anadolu'da açığa çıkartılmış en kapsamlı Asur yapısı durumundaki bu yapı ile Mezraa-Teleilat Kargamış gibi büyük bir merkezin yakınında önemli bir yerleşme niteliği taşıyor.

Yakınoğu Çanak Çömlekli Neolitik Dönemi için önemli sonuçlara ulaşılan Mezraa-Teleilat'ta en eski çanak çömleğin kullanımından, Halaf Dönemi'nin başlangıcına kadar olan süreç, iyi korunmuş mimari ve tanımlanabilir buluntu topluluklarıyla ortaya çıkarılmıştır. Bunlarla birlikte, bölgeden çok az bilinen ve "impresso" olarak adlandırılan çanak çömlek türünün de, en zengin çeşitlenmesi ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan Yakın Doğu'da bir kültürel gerileme dönemi olarak görülen Son Neolitik Çağ'da, Mezraa-Teleilat yerleşmesinin gelişkin özellikler gösterdiği ve PPNB-Çanak Çömlek-siz Neolitik Dönem'den kalma yapı planları gibi birçok ögeyi sürdürdüğü görülür. Daha da ilginç olan, bu süregelen özelliklerin, "geçiş dönemi" olarak tanımladığımız bir kesintiden sonra görülmesidir.

Çanak Çömlekli Neolitik Çağ tabakalarının hemen altında ortaya çıkarılan Çanak Çömlekli-Çanak Çömlek-

siz Neolitik Geçiş Dönemi şimdiye kadar Yakınoğu'da hiçbir yerleşmeden bilinmeyen bir süreci yansıtmaktadır. 4 yapı katı ile temsil edilen bu süreçte çanak çömlek ilkel görünümlü olan İlk Neolitik tabakalardan tümüyle farklı özellikler gösteren Koyu Yüzlü Açıklı türündedir. Bu da çanak çömleğin başka bir bölgede, olasılıkla daha batıda bulunduğunu ve Fırat havzasına ithal olarak geldiğini göstermektedir. Mezraa-Teleilat Höyüğü'nün ilk yerleşimcilerine ait Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem ise en az 4 tabaka ile temsil edilmektedir. Bu döneme ilişkin çalışmalar şimdilik çok dar bir alanda sürdürülmektedir.

Mezraa-Teleilat Höyüğü'ne ait henüz 14C tarihleri bulunmamakla birlikte buradaki yerleşmenin M.Ö. 8 bin yıllarında, Çanak Çömleksiz Neolitik B Dönemi'nde başladığı anlaşılmaktadır. Bu ilk yerleşimin M.Ö. 5500 yıllarına kadar 2500 yıl boyunca kesintisiz olarak sürdüğü ve daha sonra yaklaşık 4500 yıl boyunca terkedildikten sonra Demir Çağ'ın başlarında ikinci kez çok farklı bir kültür tarafından iskan edildiği ortaya çıkmıştır.

Necmi Karul

2002 Kizzuwatna Araştırmaları I

Adana Çukurova Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından gerçekleştirilen "Adana İli ve Çevresi Arkeolojik Yüze Araştırmaları I (Tufanbeyli)" projesinin ana amaçlarından biri olan Kizzuwatna Araştırmaları Tufanbeyli ve çevresinde sürdürüldü. Çalışmalarımızda bu ilçelerin bir kültür envanterinin çıkartılmasının yanısıra, özellikle M.Ö. 2. bin yerleşme birimlerinin tespit edilmesi amaçlandı.

Adana iline bağlı Tufanbeyli ilçesi (1958 yılına kadar Höketçe nahiyesi, 1967 yılına kadar ise Mağara), Adana'nın 196 km kuzeyi, Kayseri'nin 178 km, Kültepe'nin ise 198 km güneydoğusunda deniz seviyesinden 1474 m yüksekte yer alır ve 964 km²'lik bir alanı kaplar.

Kizzuwatna araştırmaları filolojik yaklaşımlar dışında pek de dayanak gösterilmeden sürdürüldü. Özellikle Tufanbeyli-Şar'da yer alan Antik Komana Kenti, Kummanni ile lokalize edildi. Buna dayanarak Kummanni'nin yakınlarında bulunması gereken Lawazantiya gibi Kizzuwatna kentleri bu bölgelerde arandı.

2002 yılı arazi çalışmalarımıza göre, henüz elimizde Şar köyü merkezinde M.Ö. 2. binyıl malzemesi yoktur, ancak köy sınırları içinde yer alan Kıcıkırık'ta M.Ö. 2. binyıl malzemesi tanımlanmaya başlamıştır. Biz de birçok araştırmacı gibi, şimdilik kutsal kent Kummanni'nin Şar merkezinde veya çok yakınında olduğuna ve hatta defineci çukurlarından izleyebildiğimize göre de, en az 4 m'nin altında olabileceğini düşünüyoruz. Bunun dışında, Kummanni'nin dini yapılarının ise düzlük alanlarda aranması gerektiğine biz de katılıyoruz ve bunun için en uygun alanın da Kıcıkırık Mevki olduğunu düşünüyoruz.

PREHİSTORİK	KLASİK	NEKROPOL	ORTAÇAĞ
Küçük Sarı Fakı	Küçük Sarı Fakı Tepe	Ordu Yeri	Mahmutun Evsin Sırtı
Bastamba Tepesi	Damlalı köyü Üstü Sırtı	Ağa Efendinin Yokuşu	Parsık Tepe
Çürükkale	Ören Yeri	Kürt Pınarı	Osman Pınarı
Gala Tepe	Mahmutun Evsin Sırtı	Hacı Ali'nin Yaylası	Çatal Tepe
Kıçıkırık	Kürt Pınarı	Acarların Kışlası	Orta Tomas Tepe
Köyün Önü Höyük	Nohut Tepe	Güvercinlik	Şarköy
Yassı Pınar	Oluklu Yuvası Sırtı	Kahların Yaylası	Pekmezli köyü
Yonca Tomas	Çürükkale	Kayalıcım Tepe	Gavur Namazı
Söğütlü Pınar	Parsık Tepe	Çamlı Tomas Tepe	Eylenbey
Dere Tepe	Gala Tepe	Oluklu Yuvası Sırtı Nekropol	Kemikli Mağara
Mafıllı Tepe	Kavak Yerleşim	Demirölük köyü	Emirgazi Kale Tepe
Cinli Mezar Tepe	Kıçıkırık Nympeum	Parsık Tepe	Boyaman Mevki
	Osman Pınarı	Akgedik Tepe	Yüzbaşı Gediği
	Çatal Tepe	Kıçıkırık	Kayarcık Kale Tepe
	Orta Tomas Tepe	Osman Pınarı	
	Şarköy	Çatal Tepe	
	Köyün Önü Höyük	Orta Tomas Tepe	
	Helay Tepe	Çerkezkapınar köyü	
	Çerkezkapınar köyü	Belinbaşı Mevki	
	Belinbaşı Mevki	Mine Pınar	
	Sarıpınar	Keşişin Höyük	
	Uzun Tepe	Bunsuz Mevki	
	Yonca Tomas	Arpacık	
	Kuyucak	Karafatma Tepesi	
	Mahullu (Mafıllı) Tepe	Kayarcık Kale Tepe	
	Köristan Mevki	Boyaman Mevki	
	Çiftlik Tepe	Ören Yeri	
	Kayarcık Kale Tepe		

Tufanbeyli sınırları içinde sürdürdüğümüz araştırmalarda, ilçe harita üzerinde 10 ayrı bölgeye ayrıldı ve her bir bölge ayrıntılı olarak incelendi. Bölgede Paleolitik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar pek arkeolojik kalıntı tespit edildi.

Paleolitik Çağ Tufanbeyli'de yoğun olarak tespit edilmiştir. Alt, Orta ve Üst Paleolitik kesintisiz olarak Bastamba Tepe'sinde izlenirken, Çürükkale ve Gala Tepe'de Orta Paleolitik tipte buluntular, Cinli Mezar Tepe, Çürükkale ve Yoncalı Tomas'ta Epipaleolitik buluntular, Kıçıkırık ve Cinli Mezar Tepe'de Neolitik görünümlü buluntular tespit edilmiştir.

Tufanbeyli'de ETÇ yerleşimleri Küçük Sarı Fakı, Yassı Pınar, Çürükkale ve Kıçıkırık'ta tespit edilmiştir. Küçük Sarı Fakı küçük bir höyük görünümündeyken, Yassı Pınar tesviyeye uğramış, yukarıdan ne kadar inildiğini saptayamadığımız ama kesitte yarısı zemin seviyesine kadar indirilmiş bir höyük, Çürükkale ve Kıçıkırık ise birer düz iskan görünümündedir. M.Ö. 2. binyıl, Gala Tepe, Kıçıkırık, Küçük Sarı Fakı ve Bozgüney'de tespit edilmiş, Kıçıkırık'ta güneyden ithal parçalar görülürken diğer yerleşimler de yerli gelenekli seramikler bulunmuştur. Demir Çağı buluntuları Gala Tepe, Küçük Sarı Fakı'da yoğun olarak ele geçmiştir.

Gala Tepe Sarız Irmağı boyunca aşağı doğru inen M.Ö. 2. bin ve M.Ö. 1. binin ilk yarısına ait yerleşmelerden bir

tanesisidir. Orta büyüklükte bir tepe olan Gala Tepe, su kaynaklarına olan yakınlığı, savunmaya uygun coğrafyası ile Sarız Kurudere Tepe ile benzerdir ve Kayseri'den güneye doğru Kurudere, Kemer ve Yeşilkent ile gelen yolun Tufanbeyli halkası olma özelliğini gösterir. Tepe üzerinde tespit edilen mühür baskılı bir Eski Hitit Dönemi pitos ağız parçası ve aynı döneme ait seramikler ile bir Hitit yerleşimi görünümündedir.

Klasik çağlarda Tufanbeyli'de yoğun olarak yerleşime sahne olmuştur. Çoğunluğu küçük birer köy durumunda olan bu yerleşmeler Kapadokya Komana'sının etrafında ana kenti besleyen arterler gibi durmaktadırlar. Konumu ve buluntuları ile Kapadokya Komana'sı diğer Hellenistik ve Roma kentlerinden ayrılmaktadır. Rahipler Kenti özelliği Komana'ya daha mistik bir hava vermiş, coğrafya bunu desteklemiş, oluşan devasa çeşitlilik ve büyüklükteki mezarlık alanlar, bu kenti yaşayan bir kentten daha çok ölümün ve öteki dünyanın hissedildiği farklı boyutta bir mekan haline getirmiş gibi durmaktadır.

Hellenistik Çağ seramiği Megara Kaselerinden, Red-Glazed Ware tekniğiyle yapılan madeni kap taklidi seramiklere, bezemeli ve bezemesiz mutfak kaplarından, çeşitli koku ve süs kaplarına kadar pek çok çeşitlilikte ve iyi kalitededir. Roma Çağı seramikleri ise daha çok yerel özellik gösterir. Az miktarda Terra – Sigillata gibi kaliteli ve ithal seramiklerin bulunuşu bu dönemde dışa pek de açık olmayan bir kent izlenimi vermektedir.

2003 senesinde Kuzey Kizzuwatna'da (Kayseri Develi ve Sarız, Adana Tufanbeyli, Saimbeyli ve Feke'de) çalışmaların devam ettirilmesi planlanmıştır.

K.Serdar Girginer-Engin Yüksel

2002 Yılı Güney Aiolis Yüzey Araştırmaları

2001 yılında Prof. Dr. A. Erkanal başkanlığında başlanan Güney Aiolis Yüzey Araştırmaları'na, 2002 yılında da Yard. Doç. Dr. K. İren, Araş. Gör. H. Bulut ve İ. Hasdağlı, arkeologlar L. Çimen, B. Yalçın ve C. Çokal'dan oluşan bir ekiple devam edilmiştir. Ziyaret edilen yerlerin özellikle mümkün olan en geniş ölçülerde dokümantasyonuna özen gösterilen çalışmalarımız 1 Eylül tarihinden başlayarak bir ay sürmüştür.

Yoğun olarak Hatundere köyü ve çevresinde yapılan çalışmalar sonucunda, Küçükkaletepesi'nde Geç Geometrik'ten Bizans Çağı'na kadar, Eşektepesi'nde Arkaik Çağ'dan M.Ö. 4. yy'a kadar, Alabahçetepesi ve çevresinde Arkaik Çağ'dan Bizans Çağı'na kadar, Büyükkaletepesi'nde M.Ö. 4 yy ve Bizans Çağı'na ait, Kocakule'de Roma Çağı'na ait, Efeyıkığı ve Karılarmezarı Mevkii'nde Roma ve Bizans Çağı'na ait, Kiliseyıkığı, Kiremitlik ve Karagöl mevkiinde Bizans Çağı'na ait yerleşimler saptanmış ve çizilip, fotoğraflanarak belgelenmişlerdir. Ayrıca yörede yapılan çalışmalar sonucunda bir sınır işareti ve kaya kabartması belgelenmiştir. Çevrede çok sayıda eski olduğu belli olan yol kalıntısının bulunması ve hemen hemen her tepenin üzerinde bir tahkimatın olması Hatundere köyünün içinde bulunduğu eski volkanik kraterin denize uzanan ticaret yollarının kesiştiği noktalardan bir tanesi olduğunu düşündürmüştür. Yukarıda sözü edilen bütün yerleşimler definecilerin yoğun saldırılarına maruz kalmıştır. Özellikle Geç Geometrik Çağ'dan beri iskan gören ve oldukça korunmuş sur duvarlarıyla Küçükkaletepesi ve hemen güneyindeki Arkaik ve Klasik Çağ sur duvarları korunmuş bulunan Eşektepesi, bu bölgedeki önemli yerleşmelerden olmalıdır; yoğun defineci tahribatından onlar da nasiplerin aldıkları için bir an önce korunmalarını kolaylaştırmak amacıyla bu iki tepe sit alanı içine alınmalıdır.

Çalışmalarımız sadece Hatundere köyü ile sınırlı kalmamış ve defineci tahribatlarını tespit etmek üzere Yahşelli köyü çevresinde ve eski Manisa yolunda da araştırmalar yapılmıştır. Yahşelli köyü yakınlarındaki 2. Çamlık Piknik Alanında halen defineciler tarafından yağmalanan bir Hellenistik-Roma Çağı nekropolü ve bir Tunç Çağı höyüğü bulunmaktadır. Yine Yahşelli köyü kuzeyinde bulunan Sakaltepe'de Tunç Çağı, Roma ve Bizans Çağı malzemesi ve mimari elemanları saptanmıştır. Defineci tahripleri yukarıda sözü edilen merkezlerden daha az olmakla birlikte mevcuttur. Sakaltepe'nin güneybatısına düşen bir tepe üzerinde defineciler tarafından yeni açılmış bir tümülüs mezarın izleri saptanmıştır.

Küçükkaletepesi, çokgen taşlardan inşa edilmiş duvar

Eski Manisa yolu köprüsü kenarında kalan zeytinlik alan içinde küçük bir Klasik Çağ yerleşmesinin izleri vardır. Bu merkezde defineciler kepçe ile çalışmaktalar ve kazdıkları derinlik yer yer 4 m'ye ulaşmaktadır.

Kısa bir araştırma yapılan bir diğer alan ise Menemen Ovası'nda Musabey köyü mezarlığıdır. Mezarlık içinde antik çağlara ait birçok mimari eleman (sütun, arşitrav parçası, vb.) mezar taşı olarak kullanılmıştır.

Çalışmalar elde edilen verilerin ve belgelerin tasnifine başlanmasıyla bu noktada sona ermiştir.

Armağan Erkanal - Kaan İren

Samsun İli 2002 Dönemi Yüzey Araştırması

Samsun ili 2002 dönemi yüzey araştırması 19-21 Temmuz 2002 ile 19 Ağustos-2 Eylül 2002 tarihleri arasında 3 aşamalı olarak toplam 18 gün süre ile Prof. Dr. Önder Bilgi başkanlığında Doç. Dr. Sümer Atasoy, Yard. Doç. Dr. Şevket Dönmez, Yard. Doç. Dr. Emin Uluggerli, Arkeolog Desinatör Burhan Gülkan ile İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı ve Ankara Üniversitesi stajyer lisans öğrencilerinden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirildi. Bafra-İkiztepe Kazievi araştırma merkezi olarak kullanıldı.

19-21 Temmuz tarihleri arasında 3 gün süreyle Bafra ilçesi sınırları içinde gerçekleştirilen birinci aşama çalışmalarında, Kızılkaya (Gelinkaya) yerleşmesi (Geç Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı), Yeniköy kilise kalıntısı (19. yy), Kocakaya yerleşmesi (İlk Tunç Çağı, Demir Çağı, Helenistik Çağ ve Roma Çağı), Kelkaya tümülüsü (Roma Çağı), Tependeliği yerleşmesi (Roma Çağı ve Bizans Çağı) incelendi.

19-26 Ağustos tarihleri arasında 8 gün süre ile gerçekleştirilen ikinci aşamada, önceki yıllarda yüzey araştırmaları ile topografik plan çalışmaları yapılan Samsun-Akalan'da, akropol içinde toplam 300 m²'lik iki ayrı alanda jeofizik araştırmalar geliştirildi. Ankara

Üniversitesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü'nden Yard. Doç. Dr. Emin Ulugergerli tarafından yönetilen araştırmalarda yer-radarı ölçümleri gerçekleştirildi. Çalışmalar akropol kesimini oluşturan bölge içinde, toplamı 300 m²'yi bulan iki ayrı alanda yapıldı. Birinci çalışma alanı olarak seçilen Alan 1 akropolün batısında yer alan yükseltinin batı yamacındadır ve 20x10 m boyutundadır. Alan 2 ise bu yükseltinin doğu yamacındadır ve 10x10 m boyutundadır. Arazideki ölçüm çalışmaları tamamlandıktan sonra, Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü Laboratuvarı'nda elde edilen veriler değerlendirildi ve seviye haritaları çıkartıldı. Alan 1'de olası bir yapıya işaret eden bir ara yüzeyin varlığına ait bulgular elde edildi. Ayrıca alanın orta kısmında duvar olabileceği düşünülen bu çizgiselliğe rastlandı. Alan 2'de yapılan ölçümün sonuçları ise, dolgu türünde olabilecek bir yapıyı gösterdi. Akalan'-da yapılan bu ilk dönem jeofizik ölçüm çalışmalarında beklendiği gibi bazı önemli bulgular elde edildi. Ön araştırma niteliğindeki bu çalışmada elde edilen bulgular, yer radarından elde edilen sonuçların değişik jeofizik yöntemlerce desteklenmesi gerektiğini de gündeme getirdi. Akalan jeofizik araştırmalarının gerçekleştirilmesi için maddi destek sağlayan Türk-Amerikan İlimi Araştırmalar Derneği'ne teşekkürlerimizi sunarız.

27 Ağustos-2 Eylül tarihleri arasında 7 gün süre ile gerçekleştirilen üçüncü aşamada önceki dönemlerde Akalan'la aynı proje çerçevesinde yüzey araştırması ile topografik plan çalışmaları yapılan Bafra-Asarkale'de çevre düzenlemesi, koruma ve temizlik çalışmaları gerçekleştirildi. Asarkale'nin güneyinden geçen Altınkaya Barajı-Bafra karayolu ile Asarkale'nin inşa edilmiş olduğu kayalığın Kızıllırmak'a doğru inen son terasının bitim yeri arasında kalan ve kale tarafından kontrol edilen antik yol kalıntısının da bulunduğu alanın 150 m uzunluğundaki bölümü, 2 m yüksekliğinde 44 adet beton direğin 3.50 m aralıklarla dikilmesi ve bu beton direklere 1.50 m eninde kafes tel gerilmesi ile koruma altına alındı. Koruma altına alınan alanın içine ve karayolunun kenarına, Asarkale'nin konumu, tarihçesi ve mimari özellikleri ile ilgili bilgiler veren ve Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış olan bir tanıtım panosu dikildi.

Şevket Dönmez-Sümer Atasoy

Kovuklukaya Kurtarma Kazısı

Sinop ili, Boyabat ilçesinin 10 km kuzeyindeki Çulhalı köyünün 300 m kuzeydoğusunda bulunan Kovuklukaya örenyeri, Aslancevizi Mevkii'ndeki kayalığın doğu yamaçlarında yer almaktadır. Yaklaşık 300x400 m boyutundaki Kovuklukaya örenyeri adını kayalığın zirvesinde bulunan yaklaşık 1.50x1.70x1.20 m boyutundaki büyük bir nişten almıştır. Çankırı'dan Sinop'a doğru yapılmakta olan Karadeniz Otoyolu yapım çalışmaları nedeniyle Kovuklukaya'da acil olarak gerçekleştirilmesine karar verilen kurtarma kazıları Sinop Müzesi Müdürü Musa Özcan başkanlığında, müze uz-

Kovuklukaya

manı Arkeolog Fuat Dereli, Yard. Doç. Dr. Şevket Dönmez ve Araş. Gör. Antropolog Barış Özener'den oluşan bir ekip tarafından 22 Temmuz-20 Ağustos 2002 tarihleri arasında 30 gün süreyle gerçekleştirildi.

Otoyol yapım çalışmaları sırasında yerleşmenin tahrip edilecek olan batı kısmında yoğunlaştırılan kazılarda toplam 7 açma ile 2 sondajda çalışıldı. Kazı çalışmaları sonucunda Kovuklukaya'nın tepe kısmındaki 70x80 m boyutundaki düzlüğün Bizans Dönemi'nde bir mezarlık alanı olarak kullanılmış olduğu saptandı. Taş sanduka ve basit toprak mezarlardan oluşmuş olduğu gözlenen mezarlıkta ortaya çıkartılan 25 mezarda toplam 36 bireyin gömülü olduğu anlaşıldı. Ayrıca, bu alanın güneyinde bulunan 1. Açma'da yuvarlak ve yarım ay biçimli taş fırınlar saptandı.

Kovuklukaya kazısında en çarpıcı bulgular 5. Açma'da ele geçti. Bu açmada plaka taşlarla inşa edilmiş olan bir yapı kalıntısı, mimari, çanak-çömlek ve küçük buluntularıyla özellikle Sinop ili M.Ö. 2. binyılı için yeni ve çok önemli bilgiler sundu. Kabaca beşgen bir plana sahip olan yaklaşık 8.00x7.00 m boyutundaki yapının iki evreli olduğu anlaşıldı. Arkeolojik bulgular ışığında, bugüne değin, Klasik Çağ öncesi Orta Karadeniz Bölgesi mimarisinde, yapılarda taşın inşa malzemesi olarak minimum seviyede kullanıldığı düşünülmekteydi. Kovuklukaya'da ortaya çıkan söz konusu yapı, bu genel durumu değiştirmemekle birlikte, bazı bölgelerde taşın mimaride daha ağırlıklı olarak kullanılmış olduğunu kanıtladı.

5. Açma yapısının erken evresinde ele geçen İlk Tunç Çağı çanak-çömleğinin benzerlerinin doğuda Bafra-İkiztepe ve batıda ise Karadeniz Eğrelisi-Yassıkaya yerleşmesi çanak-çömleğine benzerliği temelinde, bu evrenin İlk Tunç Çağı II sonu ya da İlk Tunç Çağı III başlarına tarihlenebileceği düşünülebilir. Yapının geç evresine ait dolgu içinde çark yapımı tipik M.Ö. 2. binyıl çanak-çömleğinin yanı sıra, el yapımı İlk Tunç Çağı çanak-çömlek parçaları da ele geçmiş olması, yani geç evrede bu her iki grup çanak-çömleğin bir arada görülmesi, İkiztepe I. Kültür Katı'nı çağrıştırmaktadır.

M.Ö. 2100 ile 1750 yıllarına yani Orta Tunç Çağı I ve II'ye tarihlenen ve Geçiş Çağı olarak da adlandırılan İkiztepe I. Kültür Katı'nda, çark yapımı M.Ö. 2. binyıl çanak-çömleğinin yanında el yapımı İlk Tunç türü çanak-çömleklerde ele geçmiştir. Bu durum ve çanak-çömleklerin benzerliği, her iki yerleşmenin çağdaş olabileceğini göstermektedir. Kovuklukaya yapısı geç evresinin dolgusu içinde çanak-çömlek parçaları dışında ele geçen taş ve pişmiş toprak maden döküm kalıp parçaları, pişmiş toprak potalar, üfleç ve çok sayıdaki ezgi taşı, söz konusu bu yapının bir atölye olabileceğinin

yanısıra, Sinop yöresinde M.Ö. 3. binyılın sonları ile M.Ö. 2. binyılın başlarında yerel metal eser üretiminin varlığına da işaret etmektedir.

Kovuklukaya yerleşmesinde en erken maddi kültür kalıntıları 7. Açma'da ele geçti. Basamaklı olarak açılan bu açmada 4 yapı katı saptandı. Yassıkaya ve İkiztepe tabakalaşması ile koşutluk gösteren çanak-çömleklere sahip bu dört yapı katının Geç Kalkolitik Çağ'dan İlk Tunç Çağı II'ye kadar uzanan bir kronolojik çerçeveye içine yerleştirilebileceği düşünülebilir.

Enstitüden

Uluslararası Atölye Çalışması

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün organize ettiği, "Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions" (Değişimi Tanımlama: Anadolu ve Yakın Çevresinde Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na Geçiş) konulu Uluslararası Atölye Çalışması (International Workshop), 8-9 Kasım 2002 tarihlerinde İstanbul'da Cartoon Hotel'de gerçekleştirildi.

Enstitü Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol ve kurucu üye Prof. Dr. Güven Arsebük'ün açılış konuşmalarının arkasından hazırlık komitesi atölyenin oluşumu, hazırlanışı ve çalışma yöntemi hakkında bilgi verdi. Program 1) Ege, Balkanlar ve Batı Anadolu, 2) Kilikia, Kıbrıs ve Levant, 3) Güneydoğu Anadolu, 4) Orta Anadolu, 5) Doğu Anadolu ve Kafkasya, 6) Doğa Bilimleri ve 7) Kapanış Tartışmaları bölümlerinden oluşmaktaydı. İki günde toplam 23 bildiri sunuldu; 20 dakikalık her konuşmadan sonra sorular ve açıklamalar için 10 dakika ayrıldı. Kapanış bölümünde ise, atölye çalışmasında öne çıkan ve hazırlık komitesi tarafından sınıflandırılan konularda genel değerlendirmeler yapıldı. Hazırlanmakta olan kitapta bildiriler yanında, kaydedilen bu tartışmalara da yer verilecektir.

Atölye çalışmasının ilk günü Prof. Dr. Belkıs Dinçol ve Prof. Dr. Ali Dinçol, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü adına enstitü evinde, ikinci günü ise Paul Dumont, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü adına Cartoon Hotel'de katılımcılara birer akşam yemeği verdiler.

Katkıları için Alman Arkeoloji Enstitüsü, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, Cartoon Hotel, Yapı - Kredi Kültür Sanat Yayıncılık ve Ege Yayınları'na teşekkür ederiz. Ayrıca atölyenin çalışma programına desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Güven Arsebük, Prof. Dr. Marie-Henriette Gates, Prof. Dr. Önder Bilgi, Prof. Dr. Halûk Abbasoğlu, Dr. Jürgen Seeher, Prof. Dr. Jak Yakar ve Dr. Füsün Ertuğ ile Yard. Doç. Dr. Şevket Dönmez ve İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencilerine teşekkürü bir borç biliriz.

Uluslararası Atölye Çalışmasına katılanlar ve bildirimleri aşağıda sıralanmıştır.

2002-11-8 Friday

Opening Ceremony

Prof. Dr. Ali Dinçol, President of the Turkish Institute of Archaeology, welcomes the participants
Inaugural Speech by Prof. Dr., Founding Member of the Turkish Institute of Archaeology

Introduction to the Workshop

Bettina Fisher, Hermann Genz, Éric Jean, Kemalettin Köroğlu

Session 1: Aegean, Balkans and Western Anatolia

Chairman: Güven Arsebük

Jak Yakar: Identifying Migrations in the Archaeological Records of Anatolia

Anna Lucia D'Agata: Crete at the Transition from Late Bronze to Iron Age

Magda Pieniasek-Sikora: Architectural Traditions in the Balkans and North-Western Anatolia

Ralf Becks: Troia VII – Transition from Late Bronze Age to Early Iron Age

Session 2: Cilicia, Cyprus, and the Levant

Chairman: Marie-Henriette Gates

Bettina Fischer: Immigration versus Continuity: a View from the Cypriot Sanctuaries

Ekin Kozal: An Analysis of the Distribution Patterns of Red Lustrous Wheelmade ware, Mycenaean and Cypriote Pottery in Anatolia in the 14th and 13th Centuries B.C.

Chairman: Önder Bilgi

Éric Jean: From Bronze to Iron Ages in Cilicia: the Pottery in its Stratigraphical Context

Remzi Yağcı: Soli: Stratigraphical Analysis of the Mycenaean and Cypriote Pottery

Aslı Özyar: Continuity and Change in Anatolian Iconography from the Bronze to the Iron Ages: Contextualizing the Architectural Reliefs of Karatepe-Aslantaş

Ann Killebrew: The Southern Levant during the 13th – 12th Centuries B.C.E.

Session 3: Southeastern Anatolia

Chairman: Halûk Abbasoğlu

Lynn Swartz-Dodd: South Eastern Turkey

Uwe Müller: A Change to Continuity. Bronze Age Traditions in the Early Iron Age

Elif Denel: From Bronze to Iron Age at Northern Syria and Southeastern Anatolia: a Transformation or a Regeneration?

Andreas Schachner: Upper Tigris Region

2002-11-9 Saturday

Session 4: Central Anatolia

Chairman: Jürgen Seeher

Ulf Schoop: Pottery Traditions of the Later Hittite Empire

Hermann Genz: Early Iron Age Pottery in Central Anatolia

Mehmet Özsaıt: Early Iron Age Pottery in the Amasya Region

Şevket Dönmez: The Early Iron Age Problem in the Central Black Sea Region

Session 5: Eastern Anatolia and Caucasus

Chairman: Jak Yakar

Kemalettin Köroğlu: The Transition from Bronze to Iron Age in Eastern Anatolia

Jan Bertram: The Southern Caucasus in the Late Second Millennium

Session 6: Natural Sciences

Chairman: Füsün Ertuğ

Hitomi Hongo: Faunal Remains from Late Bronze Age – Early Iron Age Levels at Kaman-Kalehöyük

Walter Dörfler: Comparisons between Bronze and Iron Age by Means of Palynological and Archaeobotanical Investigations

Catherine Kuzucuoğlu: Some Landscape Changes in Southern and South-eastern Turkey

Session 7: Final Discussion

Bettina Fisher-Hermann Genz-
Éric Jean-Kemalettin Köroğlu

Enstitü Kütüphanesinden Haberler

Metin Alparslan

Yeni bir yıl, yeni umutları da beraberinde getirir. Bu her insan için olduğu gibi, her kurum ve onun organları için de geçerlidir. Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

kütüphanesinin geleceği için biz de bu umutları taşıyoruz. 2003 yılının bu ilk aylarında kütüphanemizin altyapı oluşturma çalışmalarını bitirdik. Kütüphanemizin rafları tamamıyla yenilendi ve her kitabı kayda geçmek için gerekli olan bilgisayar programı oluşturuldu. Artık son adım olan yayınların sistemli olarak bilgisayar ortamına geçirilmesi için her şey hazır durumdadır.

Her sayıda olduğu gibi size yine kütüphanemize yeni gelen yayınları sunmak istiyoruz. Bu nedenle öncelikle cömert bağışları ile gücümüze güç katan tüm şahıs ve kurumlara teşekkür ediyor ve onların isimlerini burada zikretmekten gurur duyuyoruz:

Prof. Dr. O. Belli, Prof. Dr. B. Dinçol, Doç. Dr. İ. Delemen, Doç. Dr. K. Köroğlu, Dr. Ç. Menzilioğlu, Dr. A. Schachner, H. Gonnet, C. Tuna, T. Tuna, Y. Çantay, E. Kauert, Alman Arkeoloji Enstitüsü Merkez Berlin, Alman Arkeoloji Enstitüsü Doğu Bölümü (Orient Abteilung), Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Anıtlar ve Müzeler Müdürlüğü, Ege Yayınları, Homer Kitabevi, Sadberk Hanım Müzesi.

Yukarıda adı geçen herkese tekrar teşekkür eder, bu katılımın çoğalarak devam etmesini dileriz. Bol kitaplı geçen bir 2003 yılı olması dileğiyle...

Yeni Gelen Kitaplar

Andrae, B., *Die Sarkophage mit Darstellungen aus den Menschenleben*, Teil 2, Berlin 1980.

Bean, G.E., *Tanrılar ve Kahramanlar*, İstanbul 1955.

Beaufort, Sir F., *Karamanya*, Antalya 2002.

Belli, O. (Ed.), *Istanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey, 1932-2000*, İstanbul 2001.

Boschung, D., *Die Bildnisse des Caligula*, Berlin 1989.

Çelgin, G., *Tanzimat'tan Günümüze Eski Yunan-Latin Dil ve Edebiyatlarına İlişkin Türkçe Yayınlar Bibliyografyası*, İstanbul 1995.

Çevik, N., *Taşların İzinde Likya*, İstanbul 2002.

Dalby, A.- S. Grainger, *Antik Çağ Yemekleri ve Yemek Kültürü*, İstanbul 2001.

Demirağ, B. (Metin Yazarı), *Manolya Ağacının Kökleri*, İstanbul 2000.

Donderer, M., *Die Chronologie der römischen Mosaiken in Venetien und Istrien bis zur Zeit der Antonine* (Archäologische Forschungen 15), Berlin 1986.

Ertüzün, R.M., *Kapıdağ Yarımadası ve Çevresindeki Adalar*, İstanbul 1953.

Estin, C.- H. Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, Ankara 2002.

Felton, D., *Antik Edebiyatta Hayalet Hikâyeleri*, İstanbul 2002.

Fittschen, K., *Katalog der antiken Skulpturen in Schloss Erbach* (Archäologische Forschungen 3), Berlin 1977.

- Friedrich, J., *Kayıp Yazılar ve Diller*, İstanbul 2000.
- Gérard, F.- L. Thissen (Ed.), *The Neolithic of Central Anatolia, Internal Developments and External Relations During the 9th-6th Millennial Cal BC*, İstanbul 2002.
- Harmankaya, S.- B. Erdoğan, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri* (TAY) 4 a+b, İstanbul 2002.
- Isler, H. P., *Das archaische Nordtor* (Samos IV), Mainz 1978.
- Kabus-Preibhofen, R., *Die hellenistische Plastik der Insel Kos*, Berlin 1989.
- Kolb, F., *Agora und Theater, Volks- und Festversammlung* (Archäologische Forschungen 9), Berlin 1981.
- Kollektif, *Birecik-Suruç*, Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, İstanbul 2002.
- Kollektif, *Buldan*, Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, İstanbul 2002.
- Kollektif, *Tartus und sein Hinterland–Archäologische Forschungen in der syrischen Küstenregion von der Antike bis ins Mittelalter*, Damaskus 2001.
- Kollektif, *Troia, Düş ve Gerçek*, İstanbul 2001.
- Kollwitz, H.– J. Herdejürgen, *Die ravnatischen Sarkophage 8/2*, Berlin 1979.
- Kranz, P., *Jahreszeiten-Sarkophage*, Berlin 1984.
- Lamer, H.- P. Kroh, *Wörterbuch der Antike*, Stuttgart 1989.
- Landwehr, C., *Die antiken Gipsabgüsse aus Baiae* (Archäologische Forschungen 14), Berlin 1985.
- Lohmann, H., *Grabmäler auf unteritalischen Vasen* (Archäologische Forschungen 7), Berlin 1979.
- Lorber, F., *Inschriften auf korinthischen Vasen*, (Archäologische Forschungen 6), Berlin 1979.
- Matern, P., *Helios und Sol Kulte und Ikonographie des griechischen und römischen Sonnengottes*, İstanbul 2002.
- Menzilcioğlu, Ç., *Historia Augusta Filozof-İmparator Marcus Aurelius Antonius*, İstanbul 2002.
- Meyer, M., *Die griechischen Urkundenreliefs*, Berlin 1989.
- Nakamura, M., *Das hethitische nuntarriyaşa-Fest*, Leiden 2002.
- Niemeier, W.D., *Die Palaststilkeramik von Knossos* (Archäologische Forschungen 13), Berlin 1985.
- Özdoğan, M.- S. Polat, *Şanlıurfa İli Kaynakçası*, İstanbul 2002.
- Özgülven, B., *Osmanlı Macaristanında Kentler ve Kaleler*, İstanbul 2001.
- Pekman, A., *Son Kazı ve Araştırmaların Işığında Perge Tarihi*, Ankara 1989.
- Ravlinson, G., *Altıncı Büyük Doğu Hakanlığı-Part İlhanlığı*, İstanbul 1988.
- Salzmann, D., *Untersuchungen zu den antiken Kieselmosaiken* (Archäologische Forschungen Band 10), Berlin 1982.
- Schachner, A., *Von Rundhütte zum Kaufmannshaus*, Oxford 1999.
- Schattner, Th. G., *Griechische Hausmodelle-Untersuchungen zur frühgriechischen Architektur*, Berlin 1990.
- Schmidt, G., *Kyprische Bildwerke aus dem Heraion von Samos* (Samos VII), Mainz 1968.
- Seki, T., *Untersuchungen zum Verhältnis von Gefäßform und Malerei attischer Schalen*, Berlin 1985.
- Sichtermann, H., *Die mythologischen Sarkophage 2-Apollon bis Granien*, Berlin 1992.
- Smith, R.R.R., *Hellenistik Heykel*, İstanbul 2002.
- Stemmer, K., *Untersuchungen zur Typologie, Chronologie und Ikonographie der Panzerstatue* (Archäologische Forschungen 4), Berlin 1978.
- Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Sammlung der Universitätsbibliothek Leipzig* 1. Band, Autonome Griechische Münzen, München 1993.
- Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Pfälzer Privatsammlungen* 4. Band, Pamphylien Nr. 1-960, München 1993.
- Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Pfälzer Privatsammlungen* 5. Band, Pisidien und Lykaonien Nr. 1-586, München 1999.
- Tölle-Kastenbein R., *Das Kastro Tigani* (Samos XIV), Mainz 1974.
- Tuna, T., *Hebdomon'dan Bakırköy'el from Hebdomon to Bakırköy*, İstanbul 2000.
- Umar, B., *Psidia*, İstanbul.
- Waelkens, M., *Dokimeion die Werkstatt der repräsentativen kleinasiatischen Sarkephage Chronologie und Typologie ihrer Produktion* (Archäologische Forschungen 11), Berlin 1982.
- Welwei, K.W., *Athen, vom neolithischen Siedlungsplatz zur archaischen Grosspolis*, Darmstadt 1992.

Sürelî Yayınlar

- Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2001 Yıllığı*.
Archivum Anatolicum 5 (2002).
Colloquium Anatolicum I (2002).
Palmet IV (2002).
Prehistoire Ariègeoise 56 (2001).
Sanat Tarihi Defterleri 6 (2002) Özel Sayı, Nilüfer Ağat'ın Anısına.
Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici XLIV/1 (2002).
Sylloge Nummorum Graecorum Turkey I (2002).

Düzelme

Bültenimizin 14. sayısında 'Enstitü Kütüphanesi'nden Haberler' bölümünde, kütüphaneye yeni gelen kitaplar arasında bir kitabın künyesi hatalı olarak; Belli, O.-V. Bahşeliyev, *Nahçıvan Bölgesinde M.Ö. II. Binyıl Çanak Çömlek Kültürü*, İstanbul 2001, olarak verilmiştir. Doğrusu şu şekildedir: Belli, O.-V. Bahşeliyev, *Nahçıvan Bölgesinde Orta ve Son Tunç Çağı Boya Bezemeli Çanak Çömlek Kültürü*, İstanbul 2001.

Metin Alparlan

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Aytekin Özalp: Termosifon.

Belkis Dinçol-Ali Dinçol: Enstitü kütüphanemizin masa, sandalye ve tabureleri. Binamızın arka cephesinin sıvası.

Borusan: Binanın ısıcam pencereleri ve nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından enstitü tabelaları ve yeni yıl ajandaları.

Carlsberg: Enstitü binasının merkezi doğalgazlı kalorifer tesisatı.

Cartoon Hotel: Enstitü konferansları için salon tahsisi.

Cengiz Üstüner: Maddi yardım.

Çelik Gülersoy: Aracılığıyla Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'ndan çatı onarımı için malzeme, perde, ayna, koltuk takımları ve gravürler.

Garanti Leasing: Enstitü kütüphanesinin aylık giderleri için maddi destek.

Haşim Dalgıç: Aracılığıyla Hayat Laboratuvar'dan slayt makinesi.

İTÜ Bilişim Enstitüsü: Enstitü web sayfası ev sahipliği ve teknik destek.

Mehmet Ali Yula: Aracılığı ile JTI Firması enstitü yayınlarından üç tanesinin basım masrafları.

Mercedes Türk A.Ş. (Tülin Steinhäuser): Yeni süreli yayınıımız *Colloquium Anatolicum*'un basım masrafları.

Murat Öztürk: Aracılığıyla yurt dışından gelen konferansçıların uçak biletleri.

Pekerler İnşaat San. Ltd. Şti.'nden Recai Peker: Restorasyon ve inşaat malzemesi temini.

Semih Yılmaztürk: Enstitü binamızın aydınlatma armatürleri.

Yavuz Tosun: Kamer İnşaat aracılığıyla kütüphane rafları.

Enstitü Yayınları

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².

Çete, İ., *Geçmişe Yolculuk Bir Gezi Rehberi*, Journey into the Past: A Short Guide, İstanbul 1996.

Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul 2000².

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul 2001, Sponsor: Eurest Sofra Yemek Üretim ve Hizmet A.Ş.

Demiriş, B., *Eskiçağda Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul 2002³.

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul 1999, (Bilimsel Toplantılar Serisi: I), Sponsor: Harun Yılmaz.

Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul 1999, Sponsor: Mehmet Akgül, Tepum A. Ş.

Dürüşken, Ç., *Eskiçağda Spor*, İstanbul 1995, Sponsor: Efes Pilsen.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağda Dokuma*, İstanbul 2001².

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul 2000³.

Köroğlu, K. (Ed.), *5. Yılında Yumuktepe; The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul 1998, (Kazı Monografisi: I).

Savaş, Ö. S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hieroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları, Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul 1998, (Bilimsel Seri I).

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağda Tıp*, İstanbul 2002².

Tekin, O., *Eskiçağda Para, Antik Nümitmatige Giriş*, İstanbul 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağda İstanbul (Byzantion)*, İstanbul 2001².

Colloquium Anatolicum I (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul 2002, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş. (Tülin Steinhäuser)